

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk lakirnice in plastificirnice.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«.
- Ilustrirano revijo »TOVARISA«.
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«.
- revijo »AVTO«.
- revijo »STOP«.
- zabavni tednik »ZVITO REPEČ«.

Enako za vse!

Se nekaj je, kar delavce boli: So ljudje, ki so bili nekoč tudi sami delavci, danes pa so na položaju, kot temu pravimo. Ti so zagrešili mnoge napake in, kar je najhuje, pozabili da so bili tudi oni sami delavci ter mislijo, da zanje ne velja to, kar za delavce. Zakaj mora na primer delavec odgovarjati za napako, ki jo je storil pri stroju ali drugje, marsikdo na vodilnem delovnem mestu pa za svoje napake ne odgovarja? Načelo odgovornosti naj velja enako za vse.

Komunist — 1. V. 1970

Milijoni čez mejo...

Največ deviznih sredstev s katerimi razpolagajo naši občani, so prve tri letošnje mesece uporabili za nakupovanje avtomobilov. Od 122 milijonov in 700.000 novih dinarjev, kolikor so Jugoslovani plačali za uvoz raznega blaga so izplačali 67 milijonov za 4163 osebnih avtomobilov. Pralnih strojev, so, mimo velike domače izbire, uvozili za sedem milijonov, hladilnikov pa za dva milijona itd.

Vjestnik — 5. V. 1970

Pomanjkanje stanovanj

Ob poprečnih osebnih dohodkih 1320 Ndinarjev si ob današnjih cenah stanovanj, ki znašajo že 2000 do 3000 dinarjev za kvadratni meter stanovanjske površine, večina delavcev ne more privoščiti nakupa stanovanja.

Po podatkih, ki so na voljo, trenutno v Ljubljani primanjkuje nad 24.000 stanovanj. K temu primanjkljaju je treba prišteti še najmanj 13.000 stanovanj, ki so neprimerna za bivanje.

Delavska enotnost — 25. IV. 1970

Sorodstvo v prvem členu

Set skladišča »Zupskega rubina« v Beogradu je kum generalnega direktorja.

Kletar v Kruševcu je pravtako direktorjev kum, a v kumski zvezi je tudi kurirka, ki raznaša pošto z avtomobilom.

Direktor se najbrže v podjetju počuti kot doma, ker je, mimo teh kumov, v »Zupskem rubinu« kot glavni kalkulant zaposlena tudi njegova žena.

Nam vsem so žene glavni kalkulant. Toda ne v podjetju.

Večernje novosti — 28. IV. 1970

Žarišča nelikvidnosti

Po ukrepih, ki jih je v začetku letošnjega leta sprejel ZIS, se je likvidnost gospodarstva v resnici precej izboljšala. Vendar pa nekatera znamenja kažejo, da so kljub ugotovitvi in izolaciji žarišč nelikvidnosti rezultati v letošnjem letu sprejetih ukrepov le delni, ker žarišča nelikvidnosti obstajajo ne le v gospodarstvu, marveč tudi na drugih pomembnih področjih, kot so zunanja trgovina, devizni režim in sistem cen. Ta pomembna področja so v večji ali manjši meri ostala izven vpliva ukrepov, ali pa so bili zaradi njihove neusklajenosti rezultati omejevanja nelikvidnosti prav minimalni.

Gospodarski vestnik — 24. IV. 1970

Skrb za kadre

Na Kosovu je malo takih delovnih organizacij, ki bi toliko prispevale za strokovno izobraževanje kadrov kot rudarsko-energetsko-kemični kombinat »Kosovo« v Obiliću. Za šolski center »Nikola Tesla«, ki bo letos praznoval dvajsetletnico obstoja ter za stipendiranje na višjih in visokih šolah izda kombinat vsako leto tri milijone in 800 tisoč dinarjev. Razen tega dobijo učenci brezplačno obleko in obuvalo, dnevno eden obrok hrane, strokovno literaturo in druge usluge.

Politika — 27. IV. 1970

Strelji v prazno

Iz odgovora na poslansko vprašanje, postavljeno prejšnji teden izvedemo, da so občasna razburjenja in polemike o tem kakšne nevarnosti nam grozijo zaradi eventuelne privatne prakse zdravnikov — strelji v prazno. Predstavnik zveznega sveta za zdravstvo in socialno politiko je poslancem, ki so se za to zanimali, poročal, da se v Hrvatski in Sloveniji — kjer pod določenimi pogoji zakon to dopušča — le malo zdravnikov ukvarja s privatno prakso. V Hrvatski jih je 19, a v Sloveniji 5 zdravnikov in dva zobarja.

Ekonomika politika — 27. IV. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Osvoboditev — delo naših lastnih rok

V PRAVKAR MINULIH PRAZNICNIH DNEH JE BILA ENA NAJ-POMEMBNEJSIH IN NAJLEPSIH PROSLAV V SLOVENIJI PROSLA-VA 25. OBLETNICE USTANOVITVE PRVE SLOVENSKE NARODNE VLADE, ZDRUŽENA Z OBČINSKIM PRAZNIKOM AJDOVSKE OB-ČINE. OB TEJ PRILožNOSTI JE ISLA BROŠURICA POD NASLO-VOM »AJDOVSCINA 1945—1970«, V KATERI JE OBJAVLJEN TUDI ČLANEK TOVARIŠICE VIDE TOMŠIČEVE »PRED PETINDVAJSETI-MI LETI«. ZARADI NJEGOVE TEHTNOSTI IN AKTUALNOSTI DEL TEGA ČLANKA PONATISKUJEMO.

Program, zapisan v temeljnih točkah Osvobodilne fronte konec leta 1941, pretehtan glede na sve-tovno in domačo situacijo, ni bil nikakršno dajanje obljub, am-pak poziv k dejanju in žrtvam: takojšnja oborožena akcija, spre-membo slovenskega narodnega zna-čaja. Narod hlapcev mora posta-ti narod gospodarjev ali ga ne bo! S tem je izražena glavna mi-sel in izkušnja novega nosilca os-vobodilnega gibanja — delavskega razreda. Da že ves čas ve, da je »osvoboditev iz trpljenja le de-lo lastnih rok«.

Temeljne točke OF, ki so bile

vso dobo narodnoosvobodilnega boja jasno vodilo in zanesljiv kompas gibanja s svojo zahtevo po samoodločbi, lastni akciji, od-klanjanju vsakršnega kompromi-sa, oportunističnega paternalizma, so edino lahko pripeljale k začr-tanemu cilju: da bo OF kot celo-tla prevzela oblast v osvobojeni Sloveniji, kar se je izpolnilo v Ajdovščini.

Prav akcijski pristop v revoluci-narnem boju prekaljenih delav-cev, izobražencev, študentov, de-lovnih kmetov je bil odločilen za zmago v vojni, ki je imela zna-čaj totalnega genocida. Le narod,

V soboto in nedeljo, 9. in 10. maja, je vsa Slovenija nadvse slovesno praznovala petindvajsetletnico tistega velikega dne, ko je bila po štirih letih nepopisnega trpljenja dokončno rešena verig okupatorske tira-nije. Slavnosti so dosegle višek v glavnem mestu Ljubljani, ki je ob tej priložnosti prejela od predsednika SFRJ Josipa Broza Tita visoko odlikovanje — red narodnega heroja. Izročil ji ga je — oz. njenim predstavnikom — predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher na slav-nostni seji mestne skupščine v dvorani Tivoli. Na tej seji je bil spre-jet odlok o podelitvi posebnega priznanja medvojnimi aktivistom OF v Ljubljani, sklep o podelitvi domicila medvojnemu aktivu OF v Ljub-ljani, zdravniški in sanitetni organizaciji OF in NOV in Centralni teh-niki KPS; dalje so prejeli zlate plakete ilegalca medvojni aktiv OF v Ljubljani, Varnostno-obveščevalna služba, Centralna tehnika KPS, organizacija OF in KPS železničarjev ter zdravniška in sanitetna orga-nizacija OF in NOV, podeljene pa so bile tudi nagrade mesta Ljub-ljane. V soboto zvečer je bil na Titovi cesti slovesen zaključek tekmovanja z mednarodno udeležbo v »partizanskem maršu«, »štafeti zmage« in »teku prijateljstva«. Krona praznovanja pa je bil tradicio-nalni pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« v nedeljo dopoldne, ki se ga je udeležilo nad 25.000 ljudi in ki se je končal z mogočnim slav-jem na Trgu revolucije. Mnogi zica na tem slavlju je prisluhnila besedam podpredsednika mestne skupščine Sergeja Vošnjaka in prvega koman-danta osvobodene Ljubljane narodnega heroja Jožeta Borštnarja. Iz njegovega govora so močno izzvenele zlasti besede, s katerimi je pozval mladino, da nadaljuje tradicije NOV in se vključuje v akcije, ki krepijo obrambno moč naše domovine.

ki se sam bojuje, lahko računa na solidarnost drugih revolucio-narnih gibanj. Se posebej maj-hen narod!

Partizanski, množični boj pred-postavlja samoiniciativno dejav-nost, domiselnost vsakega sodelu-jočega, ne trpi pasivnega hlapčev-skega značaja poslušnih vojakov — robotov, terja in gradi aktivnih značaj človeka — gospodarja svo-je usode. Tako postaja narodno-osvobodilni boj dejanska samo-odločba naroda in začetek pravega socialističnega samoupravljanja, socialistične demokracije. Vodstvo osvobodilnega gibanja je ustvar-jalo razmere in oblike na razmah ljudske iniciative in posegalo v razvoj z jasnimi programskim usmerjanjem, z vnašanjem smisla za odgovornost, demokratičnost, za-konitost, realnost, nenehno se za-vedajoč, da osvoboditev pomeni hkrati vzpostavitev vsebinsko no-ve oblasti, novo organizacijo ce-lotnega družbenega življenja.

In čeprav je bilo ves čas v os-predju vprašanje vojaškega boja, je bil le-ta podrejen vsebinskim ciljem osvobodilnega boja: pri-hodnjemu življenju in ustvarja-nju osvobojenih enakopravnih na-rodov. Zato je bila posvečena vsa možna skrb in organizacija kul-turnim, socialnim, zdravstvenim vprašanjem — ne le kot nuja sa-mega boja, ampak kot osnova za prihodnost. Posebno velja pouda-riti začetek znanstvenih institucij, denarništvu, organizacije sodstva, tožilstva, kar vse je pričalo o dalj-novidnem in daljnosežnem pri-pravljanju za prevzem oblasti na Slovenskem.

Dejstvo, da je v Jugoslaviji šti-ri leta uspešno potekal neenak boj, ki je pripeljal do znanih no-tranjih in zunanjepolitičnih uspe-hov in zmaga ljudskih množic, pa lahko razloži samo vodilna vloga Komunistične partije Jugoslavije v narodnoosvobodilnem gibanju, vodilna vloga KPS v Osvobodilni fronti slovenskega naroda.

Ustvarjalna vloga subjektivne si-le zgodovinskega gibanja je dala narodnoosvobodilnemu boju neza-držno silo. Zmaga narodnoosvo-bodilnega boja na Slovenskem in v Jugoslaviji je primer, kako je ustvarjalno uporabljeni marksizem — leninizem omogočil delavskemu razredu in delovnim množicam, da spregledajo svoj položaj, da si zastavijo revolucionarne ci-lje in najdejo pota do njih, da v boj za osvoboditev človeka in de-la in s tem za uničenje vsakrš-nega zatiranja zberejo najširše ljudske množice.

Slovenske ljudske množice nam-reč niso bile prvič leta 1941 pri-pravljene na boj in žrtve, na re-volucionarno razrešitev narodne in družbene krize. Spomnimo se vrenja v Sloveniji v letih 1917, 1918 in 1919, vrenja, ki ga je spro-žilo razočaranje od vojne izmuče-nih množic, ko so jim zgled ok-tobrske revolucije in njeni nepo-sredni udeleženci odkrili možno-

sti in realnost lastnega boja. Ven-dar takrat ni bilo politične orga-nizacije, ki bi se bila že mogla in hotela postaviti borbenim ljud-skim množicam na čelo, ki bi po-vezovala delavsko in kmečko uporniško gibanje ter prizadeva-nja naprednega izobraženstva.

Leta 1941, ko je v izdanem, oku-piranem narodu, zapisanem po-polnemu uničenju, naraščal upor-niški duh, delovno ljudstvo na-ših mest in vasi ni bilo brez ustrezne in potrebne politične or-ganizacije, ni bilo prepuščeno sa-mo sebi.

Komunistična stranka je kljub dvajsetletnemu zverinskemu pre-ganjanju zgradila trdne vezi med delovnimi ljudmi mesta in vasi po vsej Sloveniji in Jugoslaviji in je v svojem programu izrazila njihove želje in interese ter na-kazovala poti za uresničenje teh želja in interesov. Na čelo vse-ljudskega boja so mogli komuni-sti stopiti potem, ko so obraču-nali z raznimi zmotami v svojih vrstah, potem ko so našli pravo pot v narodnostnem in kmečkem vprašanju in ko so tudi svoj inter-nacionalni dolg do Sovjetske zve-ze in mednarodnega delavskega gibanja v svetu razumeli predvsem v lastnem boju proti silam monar-histične in klerofašistične buržo-azije doma, ne pa v čakanju, da jih osvobode neke zunanje sile.

Izvore zmage narodnoosvobodil-nega boja moramo zato iskati v predvojnem obdobju, v trideset-ih letih, v takratnih bojih v KPJ proti sektaštvu, za razčišče-nje narodnega vprašanja, poseb-no v ustanovitvi KPS leta 1937 in v Speransovi — Kardeljevi osv-etlitvi slovenskega narodnega vprašanja. To je omogočilo, da je iska-nje izhoda iz vse večje gospodar-ske, družbene in narodne stiske našlo KPS pripravljeno, da pre-vzame vlogo vodilnega subjektiv-nega dejavnika zgodovinskega razvoja, da zgleda program boja, okoliščinam ustrezajočo organiza-cijo, in da osebno zgled s svojim članstvom v boju in žrtvah. Leto 1937 — leto ustanovnega kongre-

Nadaljevanje na 2. strani

Dogodki tedna

● V našo državo je prispel na uradni in prijateljski obisk predsednik republike Zambije dr. Kenneth Kaunda. Na letališču »Beograd« v Surčinu je zambijskega gosta sprejel predsednik SFRJ Josip Broz Tito. Predsednik Zambije dr. Kaunda je za jugoslovansko javnost izjavil: »Dosledno neodvisna politika naših dveh držav, sorodnost pogledov na glavne mednarodne probleme, trdnost v boju za ohranitev narodne neodvisnosti in kljubovanje vsem pritiskom, skrajno prizadevanje za enakopravnost v mednarodnih odnosih, enake ideje o popolni likvidaciji kolonializma in rasizma, vse to je soliden temelj za nadaljnje zboljšanje medsebojnih odnosov in za še uspešnejše sodelovanje med Jugoslavijo in Zambijo.«

● Potem ko je štafeta mladosti že prehodila znaten del poti po Sloveniji, so nosilce štafetne palice svečano sprejeli tudi v Ljubljani. V Križankah se je zbralo več kot 3000 mladih meščanov, ki so si ogledali tudi spored z naslovom »Mladina Ljubljane in njeni dosežki v kulturi, v počastitev rojstnega dne maršala Tita«. Na svečanosti sta bila tudi Sergej Kraigher in Franc Popit. Pozdravno pismo, ki so ga mladinci in meščani Ljubljane poslali Titu za 78. rojstni dan, je prebrala dijakinja Dušanka Janežič. — Iz Ljubljane je štafeta mladosti nadaljevala pot po Gorenjskem in Primorskem.

● Na povabilo sveta Zveze sindikatov Jugoslavije je v Beograd pripotovala delegacija francoske generalne konfederacije dela (CGT), ki jo je vodil sekretar konfederacije Rene Duhamel. — V Beograd je prispela delegacija NDR, ki se je udeležila sedmega zasedanja mešanega odbora za gospodarsko, znanstveno in tehnično sodelovanje med Jugoslavijo in NDR.

● Na obisku v Moskvi se je mudila jugoslovanska vojaška delegacija, ki jo je vodil državni sekretar za narodno obrambo generalpolkovnik Nikola Ljubičić. Delegacijo so sprejeli obrambni minister maršal Andrej Grečko in visoki vojaški predstojniki Sovjetske zveze. — V Moskvi je bila tudi delegacija Zveze združenj borcev Jugoslavije, ki jo je vodil podpredsednik zveznega odbora ZZB NOV Radovan Vukanović. Delegacija se je na povabilo sovjetskega komiteja vojnih veteranov udeležila proslave 9. maja, dneva zmage.

● Z ukazom predsednika SFRJ je bil za izrednega in pooblaščenega veleposlanika SFRJ v Hanoju s sedežem v Peking, imenovan član sveta federacije Bogdan Oreščanin.

● Predsednik ZDA Nixon je obljubil članom kongresa, da bodo ameriške čete 30. junija zapustile Kambodžo. Ponočil je, da njegovega sklepa o vstopu ameriških čet ni mogoče imeti za invazijo. Članom senatnega odbora za zunanje zadeve in zunanjepolitičnega komiteja predstavnika doma je tudi zagotovil, da ameriške čete ne bodo šle dlje kot 35 kilometrov v notranjost Kambodže. — Medtem pa ameriški bombniki silovito napadajo kamboško ozemlje — dodobra so porušili mesto Memot in sicer zato, da »popolnoma uničijo komunistični glavni štab za vse vojaške operacije proti Južnemu Vietnamu«. — Vsa napredna svetovna javnost ostro obsoja vdor ameriških čet v Kambodžo, vrsta vlad pa je že priznala vlado narodne enotnosti, ki jo je med kongresom fronte narodne enotnosti Kambodže v Peking imenoval princ Sihanuk. Za predsednika vlade je bil imenovan bivši kamboški premier Penh Nhut. — Zvezni izvršni svet je pozdravil ustanovitev vlade nacionalne enotnosti Kambodže pod vodstvom nacionalne združene fronte Kampučija ter je sprejel sklep o uradnem priznanju te vlade.

● LR Kitajska je ostro obsodila ameriško intervencijo v Kambodži kot provokacijo zoper kitajsko ljudstvo. Kitajska je tudi umaknila svoje diplomatsko osebje iz Phnom Penha in prekinila diplomatske odnose s kamboško vlado. — Tudi jugoslovanski veleposlanik pri kraljevski vladi nacionalne enotnosti Kambodže Milorad Mijović je prispel iz Phnom Penha v Beograd.

● V Italiji so slovesno praznovali 25-letnico osvoboditve izpod fašizma in nacizma. Predsednik Saragat je ob tej priliki označil fašizem kot »največjo nevarnost, s katero se je merila človeška civilizacija«. Opozoril je tudi na hitri preporod, ki ga je doživela Italija v četrto stoletje, hkrati pa je zahteval hitrejšo reševanje določenih nerešenih vprašanj v državi.

● V Džakarti je bila 11. in 12. maja azijska konferenca o Kambodži. Od skupno 20 povabljenih držav so se konference udeležile delegacije Filipinov, Južnega Vietnama, Singapura, Malezije, Tajske, Avstralije, Nove Zelandije in Japonske. Na indonezijsko vabilo se je konference udeležila tudi delegacija kamboške vlade generala Lon Nola. Vabilo pa je zavrnilo 6 držav: Kitajska, Severna Koreja, DR Vietnam, Burma, Indija in Pakistan.

● Zahodnonemški zunanji minister Walter Scheel je izjavil, da je ZR Nemčija pripravljena podpisati s Poljsko bilateralni sporazum, ki bo priznaval črto Odra—Nisa kot poljsko zahodno mejo. »Meje so osrednje poljsko vprašanje,« je izjavil Scheel in dodal, da ne more javno opisati podrobnosti o razgovorih v Varšavi. Po vsem videzu je imel v mislih sporazum, ki vsebuje razen mejnega problema tudi odpoved uporabi sile, nove sporazume glede odnosov med deželama, ureditev humanitarnih vprašanj ter ekonomskih in kulturnih odnosov.

● Predsednik republike Tito je sprejel ameriškega veleposlanika v Jugoslaviji Leonhardta, ki mu je izročil darilo predsednika ZDA Nixona — vzorce Luninih tal, ki so jih prinesli na Zemljo člani posadke Apolla 11.

● V zgodovinski vladislavski dvorani v Hraščanih v Pragi so podpisali nov dvajsetletni sporazum o prijateljstvu, sodelovanju in medsebojni pomoči med ZSSR in ČSSR. Sporazum so podpisali sekretarja centralnih komitejev KP Sovjetske zveze in češkoslovaške Leonid Brežnjev in Gustav Husak ter predsednika vlad Kosigin in Štrougal, prisotni pa so bili tudi člani sovjetske delegacije, češkoslovaški predsednik Svoboda in drugi. Ob tej priložnosti je češkoslovaški predsednik Svoboda podelil generalnemu sekretarju CK KPSZ časten naziv junaka ČSSR za izredne zasluge pri osvobajanju Češkoslovaške in gojitvi prijateljstva in sodelovanja med državama. Red belega leva prva stopnje sta dobila predsednik prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Podgorni in predsednik sovjetskega ministrskega sveta Kosigin.

Osvoboditev — delo naših lastnih rok

Nadaljevanje s 1. strani

sa KPS in leto priхода tovariša Tita na čelo KPJ — je bilo odločilno za pridobitev zaupanja ljudstva v KPS, pa tudi za ustvarjanje trdne politične zveze demokratičnih družbenih sil. Ustvarjalna uporaba marksizma za razumevanje lastne zgodovine in za določanje programov za neposredni boj je poleg izpričane predanosti njenih članov napravila KPS za resnično vodilno družbeno silo, sposobno povezovati delavske in napredne skupine in vse ljudstvo v Osvobodilni fronti slovenskega naroda. Delovanje komunistov v smeri širokega povezovanja vseh naprednih in iskreno domoljubnih sil je še v usodnem mesecu tuje okupacije omogočilo nastanek Osvobodilne fronte slovenskega naroda, 27. aprila 1941.

Za uspeh narodnoosvobodilnega boja in za mednarodno zmago nove Jugoslavije je hkrati v vlogo delavskega razreda in komunistov v njem bila pomembna zlasti programska odločitev o naravni in usodni povezanosti jugoslovanskih narodov v narodnoosvobodilnem boju, boju za novo svobodno zvezo jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Ko je predsedstvo v Kočevju izbranega parlamenta — Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta imenovalo 5. maja 1945 slovensko narodno vlado v Ajdovščini, je bila to sploh prva slovenska vlada, ki so jo priznavali demokratično nastali in izvoljeni odbori Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilni odbori na celotnem slovenskem narodnem ozemlju in je bila kot sestavni del nove federativne Jugoslavije mednarodno priznana.

Višja osnova za republiški dodatek

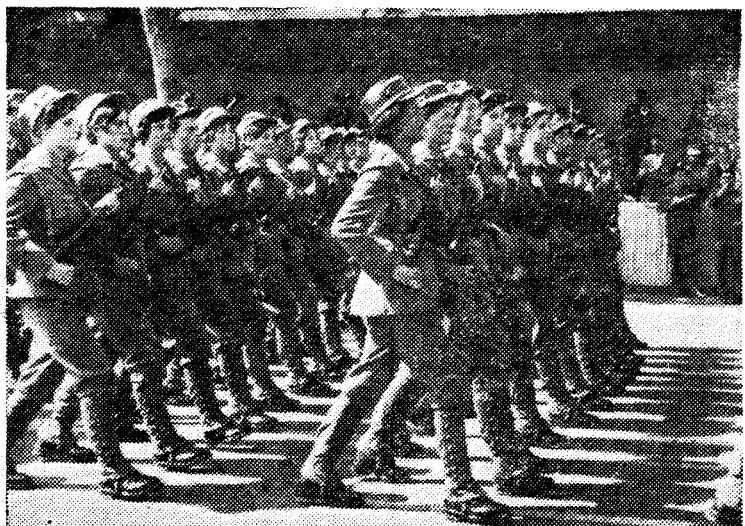
Po odloku izvršnega sveta Skupščine SRS znaša v letu 1970 osnova za priznanje republiškega dodatka zaposlenim udeležencem NOV 1270 novih dinarjev. Osnova v letu 1969 je znašala 1077 novih dinarjev.

V letu 1969 je prejelo republiški dodatek 4200 borcev, (od teh 1000 borcev s Primorske in Istre), ki je v poprečju znašal 241 novih dinarjev mesečno na upravičence. V letu 1970 bo po predvidenih prejemih republiški dodatek 4400 upravičencev; na enega bo poprečno odpadlo 337,50 novih dinarjev na mesec.

Za dan letalstva na Brniku

Že 18. maja se bodo začela po vseh šolah v Sloveniji predavanja o pomenu civilnega in vojnega letalstva. 21. maja ob 10. uri pa bodo na letališču Brnik odprli razstavo letal ter njihovega orožja in opreme kot tudi sredstev za obrambo pred napadi iz zraka. Od 14. ure dalje bo razstava odprta za vse. Dopoldne 22. maja si bodo razstavo ogledali mladinci in mladinke, popoldne pa bo desant športnih padalcev. Naslednjega dne si bodo ogledali razstavo rezervni oficirji in podoficirji ter pripadniki teritorialne obrambe. Nato bodo akrobacije domačih letal Galeb in Jastreb. 24. maja bodo nadzvočna letala v nizkem letu preletela letališče, razen tega pa bo tudi več drugih nastopov. Enako bo tudi 25. maja.

Od 23 do 25. maja pa bodo letala Inex Adria Avioprometa najboljše učence vseh slovenskih šol za reklamno ceno vozila do Reke in nazaj.

V Beogradu, glavnem mestu Socialistične federativne republike Jugoslavije, je bila v počastitev dneva zmage v soboto, 9. maja, velika vojaška parada. Poleg enot naše vojske so na njej sodelovali tudi oddelki milice, civilne zaštite in organizacije, ki imajo za cilj obrambno vzgojo prebivalstva. Poleg teh je bilo v koloni tudi nad 300 bivših borcev, ki so tako simbolizirali nepretrgani razvoj naše vojske od prvih partizanskih odredov do današnje JLA. Na sliki vidimo enoto teritorialne obrambe iz Slovenije na mimohodu.

Ob 25-letnici osvoboditve Dachaua

Tisti tihi, toda neznosno prešči dež, dokaj nizki oblaki z lahno dvigajočo se meglico in do kosti segajoči veter — vse to je bilo tisto, kar je turobni slovesnosti ob 25-letnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Dachau dalo tej komemoraciji svojevrstni pečat. Zdelo se je, kot da tudi ta turobnost vpliva na komemoracijo, kot da hoče še bolj poudariti in dvigniti iz spomina vso preteklost, vso nečloveškost, ki so jo nacistični zločinci naredili v tem najstarejšem nemškem koncentracijskem taborišču... In ko se je vili močan dež prav med govori, so tudi dežne kaplje padale z vso težo na tako okrvavljeno tla nekdanjega taborišča...

Komemoraciji, ki se je začela 3. maja ob 11. uri dopoldne pred spomenikom dachavca tik pred krematorijem, je prisostvovalo nad 4000 ljudi med njimi je bilo največ preživelih internirancev. Priznati je treba, da je bila tudi udeležba iz Jugoslavije kar številna — skupaj je bilo nad 200 Jugoslovancev, ki so prišli kar s petimi avtobusi (iz Ljubljane, v tej skupini so bili tudi bivši interniranci iz Ptuj, Maribora, Jesenice, Novega Sada in iz Splita).

Pred krematorijem so govorili: dr. Albert Guerisse, predsednik mednarodnega komiteja za Dachau, Hermann Kumpfmlüller, predsednik bavarske mladinske organizacije »Bayerischen Jugendrings« in minister za obče (notranje) za-

veve pri vladi ZR Nemčije, ki je pozdravil preživele internirance tudi v imenu kanclerja Williija Brandta. Velja poudariti: besede vseh treh govornikov so bile prepričljive, saj so med drugim na kratko spregovorili tudi o zločinah, ki so jih storili nacistični zločinci v tem prvem nemškem koncentracijskem taborišču.

Potem je množica udeležencev odšla v sprevedu po lagerski cesti proti spomeniku na »Appellplatzu«. Tu so delegacije polagale pred spomenik vence — venec Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavija sta položila Strahil Gigov in Bojan Ajdič. Razen tega venca pa so kasneje obiskovalci komemoracije iz Jugoslavije položili še več vencev, ki so jih prinesli s seboj.

Ob koncu še nekaj besed o organizaciji potovanja (to velja je za skupino iz Ljubljane)! Predvsem: program je določal mnogo več, kakor je bilo tudi uresničeno. Res je, da je bilo zaradi neugodnih vremenskih prilik (snežni meteži) časa premalo, res pa je tudi, da nekatere usluge niso bile najboljše. Ze to, da so bili ljudje iz te skupine zelo oddaljeni iz središča, je mnoge motilo, prepričan pa sem tudi, da bi številni obiskovalci najbrž med potjo radi kaj več izvedeli o državah, po katerih so potovali, kakor pa so slišali. Sicer pa: ena izkušnja več!

N. Č.

Prispevki za šolo v Cerknem — spomenik NOB

Kreditna banka in hranilnica — Ljubljana 10.000 din; ETA — Cerkno 10.000 din; Rižanski vodovod — Koper 1.000 din; Temeljna izobraževalna skupnost — Grosuplje 2.000 din; Agrostroj — Ljubljana 2.000 din; SGP Gradišče — Cerknica 2.500 din; Tovarna glinice in aluminija »Boris Kidrič« — Kidričevo 2.500 din; Združenje borcev NOV — Sečovelje 675 din; Čučič Franc — Portorož 200 din; Leban Milan — Črni vrh nad Idrijo 100 din; Sindikalna podružnica »Kruha« — Koper 500 din; Mestni odbor ZB NOV — Koper 300 din; Tovarna kolektorjev Idrija — prispevki kolektiva 221,25 din; Rus Julka, Slovenske Konjice 200 din; Zavod za zdravstveno varstvo — Koper 1.000 din; Strukelj Jožef — Nova Gorica (skupno 200 din) 50 din; Pogačar Niko — Ljubljana 200 din; Rižanski vodovod — Koper 1.000 din; Občinski sindikalni svet — Idrija 2.000 din; Psihiatrična bolnica — Idrija 1.000 din; Tovarna org. kisl. — Ilirska Bistrica 300 din; Elektrogospodarski šolski center — Nova Gorica 1.000 din; Gen. p. Hribenik Rudolf — Svarun 1.000 din; Obiskovalci in organizatorji razstave »Naši sardinci v Idriji« 120 din; Skupščina občine — Vrhnika 5.000 din; Kmetijski kombinat — Zalec 500 din; Krivec Jožko — Ajdovščina 50 din; Bevk France — Ljubljana 1.000 din; ZB Srednja Dobrava pri Kroplu 450 din; Združenje borcev NOV občina Murska Sobota 353,10 din. Združenje borcev NOV Salovec 67 din; Združenje borcev NOV Petrovič 65 din; Združenje vojaških vojn invalidov Beltinci 67 din; Združenje vojaških vojn invalidov Mačkovci in Grad 89 din; Zveza združenj borcev NOB občinski odbor Murska Sobota 500 din; Ko-

munalni zavod za socialno zavarovanje — Celje 2.000 din; »Kras« Postojna 2.500 din; ZKI Domžale 5.000 din; Gradišče Cerknica 2.500 din; »Brest« Cerknica 10.000 din; »Volnenka« — Ljubljana 1.250 din; Agrostroj Ljubljana 2.000 din; Tovarna glinice in aluminija »Boris Kidrič« — Kidričevo 2.500 din;

Komunalno podjetje »Snaga« Ljubljana 1.000 din; Creina Kranj 2.500; Iskra — prodajna servisna organizacija — Ljubljana 5.000 din; »Vega« Ljubljana — 1 pisalni projektor »Apolo« 68 din; Mladinska knjiga — Ljubljana bo opremila šolo s knjigami za šolsko knjižnico v višini 20.000 din.

Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenik NOB v Cerknem prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5202—652—66 pri SDK Idrija — sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

Besede naših dopisnikov

NOVA GORICA

Predlagajo republiški namenski sklad družbene pomoči

Dne 29. aprila je bila v Novi Gorici redna letna skupščina ZZZB NOV občine. Čeprav je zborovanje imelo predvsem delovni značaj, je bilo tudi praznično, saj je bilo sredi praznikov, med praznikom OF in Prvim majem.

Od 105 izvoljenih delegatov, se je skupščine udeležilo 98 delegatov. Poleg teh so bili na skupščini tudi številni gosti. Med njimi so bili tudi: zvezni poslanec Stefan Cigoj, republiška poslanka Jožka Štrukelj in Milo Vižintin, član RO ZZZB NOV Slovenije tov. Stopar, predsednik Skupščine občine Nova Gorica Rudi Šimac in podpredsednik dr. Mozetič, sekretar občinskega komiteja ZKS tov. Dušan Šinigoj, predsednik občinske konference SZDL dr. Lojze Rot, podpredsednik občinskega sindikalnega sveta tov. Bruno Tuta ter zastopnika občinskih odborov ZZZB NOV Tolmin in Sežana. Poleg izvoljenih delegatov in gostov so skupščini prisostvovali tudi člani aktivov ZZZB NOV v delovnih organizacijah na območju občine in zastopniki domicilnih enot novogoriške občine.

V poročilu, ki so ga delegati skupščine dobili že nekaj dni pred zasedanjem, in v referatu, ki ga je prebral predsednik občinskega odbora Albert Rajer, je bilo temeljito razčlenjeno stanje te organizacije; v tem okviru je bila podana tudi politična analiza razmer v občini.

Razprava je osvetlila še to in ono zadevo. Tako je skupščina podala resnično celovit prikaz stanja, obenem pa navdse zgornjo izpričala veliko družbeno-politično vrednost in moč borčevske organizacije v občini. To ni nikakršna stanovsko socialna organizacija. Poleg poročila in referata, ki sta osnovna dokumenta skupšči-

ne, je razprava navrgla in odprla vrsto vprašanj in predlogov, ki zadevajo družbeno politična in gospodarska vprašanja v občini, kot npr.: kmetijstvo in živinoreja, delo v krajevnih skupnostih, vprašanja narodne obrambe in podobno.

Treba pa je omeniti tudi zahtevo po bolj organizirani solidarnostni povezanosti Slovenije. Gre namreč za dodeljevanje družbene pomoči udeležencem NOB, ki so je potrebni. Novogoriška občina ni izjema med tistimi občinami v Sloveniji, ki imajo izredno veliko število aktivnih udeležencev NOB in ki jim je potrebna določena pomoč.

Z boljšo organiziranostjo bi bilo treba v okviru Slovenije zagotoviti sredstva (ustanoviti namenski sklad), s katerimi bi pomagali enakomernje in pravičneje reševati vsa vprašanja okrog dodeljevanja družbene pomoči.

Na skupščini sta v razpravo posegla tudi predsednik občinske skupščine in sekretar občinskega komiteja ZKS. Oba sta izrekla priznanje za delo te organizacije ter izrazila vse potrebno razumevanje za vsestransko pomoč in sodelovanje.

Izvoljen je bil nov 36-članski odbor, ki je iz svoje srede izvolil za predsednika tovariša Franca Pajntarja in za tajnika tovariša Vladimirja Stepančiča.

Občinski odbor ZZZB bo poslej imel devet komisij, in sicer: za VVI, za izdajanje mnenj o priznavanju posebne dobe za udeležbo v NOB, za politične zapornike, internirance, deportirance in vojne ujetnike, za socialno-zdravstvena vprašanja, za razvijanje in negovanje tradicij NOB, za vprašanja vseljidske obrambe, za stike z zamejstvom, za stanovanska vprašanja ter za prošnje in pritožbe. Tako vsestransko organiziran odbor bo nedvomno kos svojim nalogam.

CIRIL ZUPANC

IDRIJA

Pred letno skupščino ZZZB

Letne skupščine ZB so potekale v najlepšem redu v vseh krajih razen v Črnem vrhu nad Idrijo. Tako so poročali člani občinskega odbora ZZZB v Idriji na svoji zadnji seji. Obiskali so namreč vse krajevne skupščine ZB v idrijski občini.

Udeležba članov je bila povsod številna, kar sploh ni problem v organizaciji ZB. Ugotovili pa so, da na konferenci in sestanku ne prihajajo člani, ki so na boljših položajih, kar povzroča negotovost med drugimi člani. Marsikaj bi lažje rešili, če bi se skupščin

udeleževali tudi ljudje z odgovornih mest.

Premalo pa je sodelovanja z drugimi družbeno političnimi organizacijami razen z mladino, s katero so borili v zelo dobrih odnosih.

Kot že prej omenjeno, je najslabše ptekala skupščina v Črnem vrhu, kjer obstajajo razna nesoglasja med člani. V organizaciji ZB rovarijo nekateri, katerih sodelovanje v NOB je dvomljivo. Le-te bodo morali izločiti iz organizacije ZB; tudi sam potek volitev v odbor ni bil pravilno izveden.

Povsod pa je težko dobiti ljudi za vodstvo Združenj borcev. Tako so ponekod predsedniki letih že mnogo let vedno isti.

Na seji so razpravljali tudi o pripravi na letno skupščino, ki bo sredi meseca maja.

Vsekakor je v idrijski občini najbolj aktivna, prav organizacija ZB.

JANEZ JERAM

V Idriji so svečano proslavili 25. letnico osvoboditve in 1. maj. Pred zbranimi občani na Trgu M. Tita je ob tej priložnosti govoril poslanec zbora narodov zvezne skupščine in predsednik odbora za izgradnjo šole v Črnem dr. Joža Vilfan. Pred tem je bilo v Idriji tekmovanje v štafetnem teku 4 krat 400 metrov za mladince in mladinke. Zmagovalec je prejel pokal »Cerkno 70«. Po zborovanju je bil bakladni tek po mestnih ulicah, vmes pa je igrala idrijska rudarska godba na pihala.

SLAVKO KOBAL

Čeprav je Pameče majhna vas, Kurirčkova pošta ni pozabila nanjo. V soboto, 11. aprila, so jo pionirjem osnovne šole predali pionirji iz Slovenj Gradca. Nato je bil pri osnovni šoli miting. Na pohodu so mlade kurirke spremljali tudi mladinci iz aktivna »Pohorske brigade« Pameče-Troblje. Kurirčkova pošta je nadaljevala pohod prek hribov, mimo grobov padlih borcev. Spremljali so jih borci in jim pripovedovali dogodke iz NOB. Med potjo so obiskali tudi sodelavce NOB. Pot jih je vodila mimo Anskega vrha do Sentjanja pri Dravogradu, kjer so Kurirčkovo torbo predali tamkajšnjim pionirjem. Tako je tudi vas Pameče dostojno proslavila že tradicionalni pohod Kurirčkove pošte.

STANKO HOVNİK

RAZVITJE PRAPORA ZB NOV KOLEZIJE

Izpolnila se jim je dolgoletna želja

»Zbrali smo se, da razvijemo prapor in tako uresničimo dolgoletno željo naših članov,« je na prireditvi, ki je bila 25. aprila pred osnovno šolo Kolezija, v uvodnih besedah dejal predsednik ZB Kolezija Rado Stepišnik-Striček. Potem ko je pozdravil prisotne in med njimi podpredsednika SZDL Slovenije in pokrovitelja prapora Franca Kimovca-Ziga ter zastopnico ZZZB NOV Vič-Rudnik Mico Leganovo, je nadaljeval:

»Te dni bo minilo devetindvajset let, kar je bila na pobudo KP Slovenije ustanovljena Osvobodilna fronta. Seme upora proti okupatorju je padlo na področju Kolezije in Trnovega na kaj plodna tla. Imenovana terena sta bila v borbeni Ljubljani med prvimi, ki sta dala številne borce in aktiviste. Dobršen del prebivalstva tega dela Ljubljane je dajal zatočišče najvišjim organizatorjem vstaje in prostore za sestanke. Tu so delovale prve ilegalne tehnike, bunkerji v hišah pa so skrivali ilegalce, ki so s svojo drznostjo vnašali zmedo in strah v sovražnikove vrste. Na obeh terenih je bila tudi odlično organizirana obveščevalna služba, ki je s svojim delom rešila mnoga življenja. Že od začetka jeseni 1941 so bili pod vodstvom rajonskega komiteja KPS organizirani ulični, kvartni in terenski odbori OF, ki so zajemali ves kolezijski in trnovski teren. Vršile so se pomembne akcije, organizirali so se

odhodi posameznikov in skupin v partizane... O vsem tem najboljši zgornji pričajo dragoceni zgodovinski dokumenti, ki sta jih po osvoboditvi zbrala in še zbira organizacija ZB na obeh področjih, ki sta se s svojim delom zapisali v zgodovino neuklonljive Ljubljane z zlatimi črkami.

V nadaljevanju govora se je predsednik ZB NOV Kolezija najtopleje zahvalil za pomoč, ki so jim jo pri organiziranju te prireditve nudili voditelji osnovne šole Trnovo in osnovne šole Bičevje, ter nastopajoči mladini, ki je z lepim programom posvečila slovesnost ob razvitu prapora. »Prav tako bi se rad zahvalil ZZZB NOV Vič-Rudnik in KO SZDL terena Kolezija ter vsem članom, ki so s svojimi denarnimi prispevki dokazali, da razumejo potrebnost prapora in s tem ponovno potrdili, da niso pozabljene četne, bataljonske in brigadne zastave, okoli katerih smo se zbirali ob lepih in hudih trenutkih narodnoosvobodilne borbe,« je sklenil Rado Stepišnik-Striček.

Nato so prisotni z enominutnim molkom počastili spomin na 176 tovarišev in tovarišev, ki so darovali svoja življenja za svobodo. Po programu, ki je sledil, je spregovoril Franc Kimovec-Ziga. Predstavil se nam je kot pripadnik tiste generacije, ki je živela v času, ko so za zastavo — simbol svobode — umirali ljudje. »Težko je to doumeti danes, pa je bilo tako...« je dejal in v nadaljevanju govora zaželel, da bi se ob tem praporu vzgajale nove generacije dobrih ljudi in se spominjale časov, ko je domovina lahko živela skrita le v sroih... MS

POIZVEDUJEMO

Jože Golčnik, rojen 26. 2. 1919 je bil v partizane 20. marca 1941. Bil je v Dolenjskem odredu. Zadnjo pošto smo od njega prejeli v decembru 1944. Od takrat nismo dobili nobenega drugega sporočila kot edino to, da je padel v boju okoli Jevnice.

Ce kdo od tovarišev, ki so bili skupaj z njim, ve točno kdaj in kje je padel, prosim, naj bi čim prej sporoči na naslov:

Anton Golčnik
Orehovica 12
p. Izlake

Kot komandant 3. bataljona Sercejeve brigade sem bil 1. decembra 1944 ranjen, zdravil pa sem se v bolnišnici Robanov kot in v Koprivni. Prosim tovariša zdravnika Milorada Hadžića in komisarja bolnišnice Miho Jankoviča naj se mi javita, potrebujem ju kot prič pri uveljavljanju invalidnosti.

Stabe Sušteršič-Bojan
Koper, Markova 3

OBVESTILO

V počastitev 25. obletnice osvoboditve prireja Zveza borcev NOV Stara Loka dne 17. maja 1970. POMLADNO SREČANJE NA KRIZNI GORI

Ob 11. uri bo pričetek spomin-ske svečanosti pri spomeniku, ob 13. uri pa pričetek zabavnega programa.

Na to srečanje vabimo vse prijatelje narave, posebno pa nekdanje borce in aktiviste, ki jih je v času NOB vodila pot skozi to hribovsko vas, ki je bila med vojno tudi požgana. V primeru slabega vremena, bo prireditev prestavljena na 24. maj.

Ob tabornem ognju

V noči od sobote na nedeljo, 25. na 26. aprila, so neofašistični zlikovci oskrunili spomenik pri Bazovici na Krasu, stoječ na mestu, kjer so 6. septembra 1930 bili ustreljeni naši junaki: Ferdo Bidovec, Franc Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valenčič. Razbili so kamen z Miloševim imenom ter poškodovali kamna z imenom Bidovca in Marušiča. Ze leta 1966 so neofašisti v svojem onemoglem besu poškodovali ta spomenik. Sedaj se niso zadovoljili le z napadom na spomenik sredi kraške gmajne pri Bazovici, ampak so v okrilju temne noči storili še nekaj drugih »nunaštev«. Premazali so spominski kamen žrtvam Rižarne, ki je priča mnogih fašističnih zločinov iz pretekle vojne, in v Nabrežini načelili nekaj znanih fašističnih gesel. Tako torej praznujejo fašisti!

Medtem ko je vsa demokratična javnost v Italiji letos praznovala 25-letnico vstaje in konca vojne, so neofašisti s takimi dejanji ponovno izpričali svojo zločinsko naravo, ki ji demokratični razvoj in miroljubno sožitje nista pogodu.

Odločne in enotne protestne izjave so takoj sledile. Naslovljena so na deželna, pokrajinska in državna predstavništva z zahtevo, da je storilce treba najti in kaznovati. Pokrajinska vodstva organizacij — Zveza odpor-niških gibanj, Zveza italijanskih partizanov, Zveza bivših političnih deportirancev v nacističnih taboriščih in Italijanska zveza partizanskih združenj — opozarjajo javnost na surova dejanja neofašistov, ki še vedno vzne-

mirjajo prebivalce Trsta in okolice ter kalijo miroljubno in prijateljsko sožitje.

Vodstvo Slovenske kulturno gospodarske zveze v Trstu je objavilo tale protest:

»Prav v razdobju, ko vsi slovenski in italijanski demokratični ljudje proslavljamo obletnico osvoboditve po naci-fašizmu, so neofašistični zločinci oskrunili spomenik štirim bazoviškim žrtvam na kraju njih muče-

Oskrunitev bazoviškega spomenika

ništva. To ni bil osamljen primer, saj smo v istem času zabeležili še več podobnih izpadov neofašistov.

Oživiljanje neofašističnih metod in napad na spomenik bazoviških junakov niso nekaj slučajnega, temveč govore, da so še vedno na delu temne sile, ki jim sedanjí družbeni razvoj v Italiji, večji družbeni napredek, vsaj postopno priznavanje pravic slovenske skupnosti in končno tudi razvoj dobrih sosedskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo ni všeč in nočejo z našimi metodami la proces zavrteti.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza, ki se sklicuje na načela odpor-niškega gibanja in ki združuje organizacije in ustanove Slovencev v Italiji, ki so zrastle iz zmagovitega osvobodilnega boja, ostro obsoja fašistični vandalizem v pričakovanju, da bodo oblasti ukrenile potrebno, da se krivci najdejo in pravično kaznujejo. Predvsem pa je treba dokončno izolirati in odstraniti iz javnega življenja vse tiste osebe in tiste sile, ki so v ozadju in ki vodijo do takih dejanj ter se skušajo posluževati takih političnih metod.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza zato poziva vse svoje članjene organizacije na čim večjo aktivnost in budnost za zaščito pravičnega demokratičnega razvoja, za splošni napredek, še zlasti pa za ostro in odločno obrambo pravic Slovencev v Italiji!

Podoben javni protest je objavila tudi Slovenska prosvetna zveza. Odločne protestne izjave sta objavili tudi pokrajinski vodstvi Komunistične partije in Socialistične stranke v Trstu.

Vsa slovenska in jugoslovanska javnost obsoja ta neofašistično vandalsko početje. Teroristična dejanja, katerim je slovenska etnična skupina v Italiji še vedno izpostavljena, nas še bolj zbližujejo z našimi brati in sestrami onstran meje, saj ogroženost in krivico čutimo, kakor da je bila storjena vsem nam!

Večna slava bazoviškim žrtvam!

CIRIL ZUPANC

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

V Buchenwaldu 25 let pozneje

Enajsti april 1945 — dan ponovnega rojstva

V soboto, 11. aprila, je bila v bivšem nacističnem koncentracijskem taborišču Buchenwaldu blizu Weimarja v Nemški demokratični republiki velika mednarodna komemorativna slovesnost in hkrati proslava ob 25-letnici osvoboditve taborišča.

Na nekdanjem apelplatzu — zbornem prostoru se je na osrednji slovesnosti zbralo več tisoč preživelih jetnikov iz 18 evropskih držav, med njimi tudi iz Jugoslavije. Več kot 300, med njim tudi 44 s Tržaškega in Goriškega, se jih je pripeljal s Sapovimi avtobusi. Mnogi so prvič po 25 letih kot svobodni ljudje obiskali Buchenwald. Pristrana in ganljiva so bila srečanja nekdanjih trpinov, saj so si segali v roke, se objemali in poljubljali s solznimi očmi tako kot 11. aprila 1945. leta, ko so se z organiziranim vojaškim uporom sami osvobodili.

BEZEN SKOK V ZGODOVINO

Pretrskljivo je bilo, kar smo videli in slišali tisti, ki tega nismo doživeli, čeprav smo vedeli, kakšne strahote so se dogajale v nemških koncentracijskih taboriščih. Toda preden prisluhnemo spominom preživelih buchenwaldčanov, dovolite dragi bralci, da pogledamo, kje in kako je nastalo taborišče počasne smrti, o katerem bo tekla beseda.

V času, ko je vladal Karel August (1775—1828) je Weimar, mestece v pokrajini Thüringen, postal center liberalizma in nemške kulture. V njem so namreč živeli in ustvarjali znameniti možje: Johann Sebastian Bach, Christoph Martin Wieland, Gotfried Herder, Friedrich Schiller, Johann Wolfgang Goethe in Franz Liszt. Tako je svetovna javnost prvič zvedela za Weimar.

Kmalu za mestom se pričena bukov gozd, nedaleč se sredi tihega in mirnega bukovja vzpenja grič Ettersberg. Weimarski grofje so si tamkaj omislili svojo rezidenco. V senci mogočnega drevesa, ki so ga pozneje poimenovali »Goethejevo drevo«, je Goethe ustvarjal svoje najlepše lirске pesnitve. Tam je nastala tudi »Potnikovska nočna pesem«, Schiller je tam dokončal »Mario Stuarta«.

Danes je na Ettersbergu veliki spomeniški prostor z množičnimi grobovi, tako imenovana Cesta narodov; na vrhu je stolp, ki ga je videti več 10 kilometrov daleč, pod njim so še vidni ostanki enega prvih in največjih Hitlerjevih taborišč — Buchenwalda, ki je začelo nastajati okrog Goethejevega drevesa. Prvi interniranci so bili nemški komunisti že 28. julija 1937. leta in večina jih je bila obešena na že suhe veje Goethejevega drevesa...

Cesti, po kateri so prišli iz Weimarja, danes pravijo »Krvava cesta«. Zgradili so jo jetniki že v prvem letu obstoja taborišča, menda ni nobena Hitlerjeva cesta terjala toliko človeških žrtev. Stotisoči so prešli to pot kakor klavna živina proti Buchenwaldu, da so tam hirali in umirali. Vsi ti stotisoči so bili ljudje. Toda, tudi njihovi krvniki so bili — ljudje. In prav to je najstrašnejše! Weimar je simbol veličine človeškega duha, množični grobovi na Ettersbergu pa so podoba temnega prepada, v katerega lahko zgrmi podivjani človek. Weimar je tako postal simbol obojega: najvišje veličine in najtemnejših prepadov človeškega duha.

Za nemškimi antifašisti so pripeljali avstrijske, nato so začeli prihajati transporti Poljakov in Čehov. Prignali so Francoze, Belgijce, Nizozemce, pripeljali so Norvežane in Ruse, prišli so prvi Jugoslovani, za njimi še Italijani, Madžari, Grki in drugi. V nepolnih osmih letih je v Buchenwaldu in številnih njegovih podružnicah trpelo 238.000 ljudi, 56.000

svobodoljubnih ljudi pa so pomorili nacistični krvniki. A tudi v tem peklu je vzniknilo ilegalno odporiško gibanje, ki je pozneje povežalo na stotine jetnikov različnih prepričanj, ver in narodnosti v eno najmočnejših odporiških organizacij, kar jih pozna zgodovina nacističnih taborišč. Tako je Weimar drugič zaslovel po svetu...

»STALI SMO 18 UR NA SNEGU«

»Ko sem prišel sem, je bilo taborišče tako rekoč v izgradnji. Ni bilo cest niti dovolj barak« — se spominja Šimen Martinjak s Koroškega, ki so ga pripeljali s prvo skupino avstrijskih antifašistov. »Ko smo prišli skozi vrata, na katerih je z železnimi črkami pisalo Jedem das seine! (Vsakemu svojo!), so nas postrojili ob

vam pripovedujem, res. ne morem verjeti, da sem še živ. Še tole ni rad dodal: ko so nas prignali na weimarsko postajo jeseni 1939. leta, nas je sprejelo veliko »radovednežev«, ki so z odobravanjem spremljali početje esesovcev, po 11. aprilu 1945, ki nam jetnikom pomeni drugi ponovni rojstni dan, pa mnogi niso hoteli vedeti, da je bilo morišče oddaljeno poldrugo uro hoda...«

MNOGE ZRELE MOŽE SEM VIDEL JOKATI...

Na glavnih vhodnih vratih v taborišče Buchenwald je še danes taisti napis: Jedem das seine! (Vsakemu svojo!), ki je nekoč veljal jetnikom, da so lahko opustili vsako upanje. Tokrat smo morali imeti vsi, ki smo hoteli skozi ta vrata na osrednjo proslavo, po-

jim niso izkopali skupnega groba tam, na Ettersbergu...« slišim besede enega izmed preživelih namenjene fantu, morda sinu ali vnuku.

Tiho in počasi, kakor da bi se bali, da tam notri za vogali temnih hodnikov se zmeraj preži smrt, so tokrat hodile dolge vrste ljudi — mož, ki so sami preživeli Buchenwald, in žena in mlajših, katerih možje, sinovi in starši so morali v ta zevačo žrela. Šest žrei zdaj kot votle oči mrtve pošasti opominjajoče zeva izza cvetja.

»Še danes vidim tisti plamen, ki je švigal iz dimnika krematorija in v nočeh svetil daleč naokoli. Gledali smo ga, ko smo morali stati na večernih apelih in si mislili: to so včerajšnji mrtvi. In jutri...? Včasih se je nabralo toliko mrtvičev da so jih peči komaj požirale. Takrat je bil plamen nad dimnikom še višji in smrad dima še močnejši, v naglici niso mogli trupel niti pošteno sežgati, čeprav so bile peči zgrajene tako, da so delale hitro in z vso prusko natančnostjo.« Tu v krematoriju so esesovci izdirali mrtvim zlate zobe, zlato pa pošiljali v Nemško banko, prav tu so rezali z mrtvih jetnikov kožo in delali iz nje usnje.

OB SPOMINU SE VZBUDI GROZA

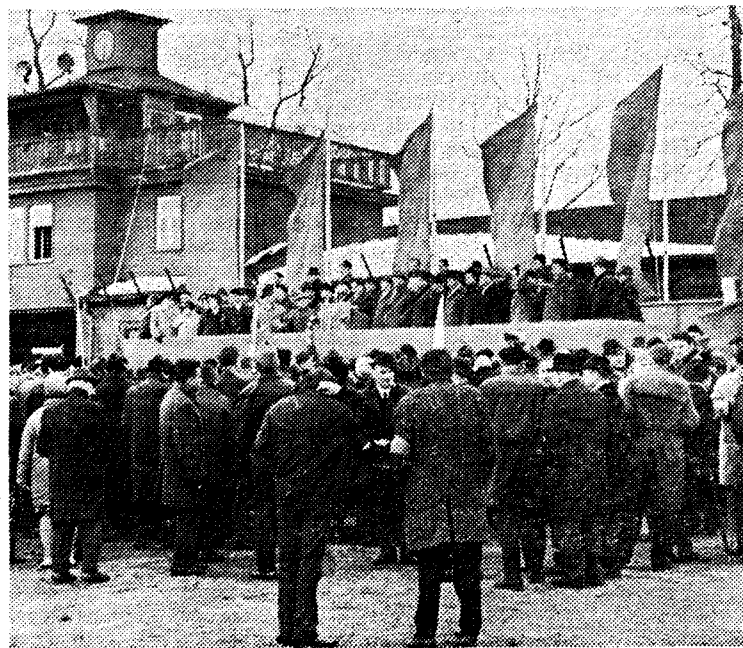
Esesovski zdravnik dr. Wagner, ki je prišel v Buchenwald leta 1941, je bil prava »umetniška narava«. Jetnike, na katerih je našel kaj vtetoviranega, je pripeljal v »holnišnico« jih preiskal in fotografiral, takšne preiskave so se končale s smrtjo »zanimivega primerca«. Mrtvim je izrezal kožo s tetoviranim motivom in jo prepiral. Iz nje je najprej naredil žensko ročno torbico za sadistko Ilso Koch, ženo takratnega komandanta taborišča. Njej je bilo to darilo tako všeč, da se je sama posvetila tej obrti. Iskala je tetovirane jetnike. Iz njihove kože je dala izdelati celo zbirko ovojev za knjige, senčnike za svetilke, rokavice... Takšna darila je delila esesovskim oficirjem. Več delov ustrojene človeške kože je videti v buchenwaldskem muzeju, videti je tudi prestrašeno človeško srce v spiritu, na katerem so se učili mladi Hitlerjevi oficirji. Tu je še vrsta dokazov sadističnih zamisli, kaj vse se da početi s človeškim blagom.

V posebnem oddelku buchenwaldskega muzeja je razstavljena vrsta dokumentov, ki pričajo o odporiškem gibanju in o mednarodni solidarnosti, ki jo je rodil skupen cilj: boj proti nacizmu. Gibanje so začeli in vodili komunisti. Resda so esesovci zanj nekajkrat zvedeli, zvedeli so celo za skrbno zakrito žalno svečanost ob Thälmannovi smrti, a gibanja niso mogli zatreti. Nasprotno: jetnikom je uspelo celo to, da so si sami naredili svoj radijski oddajnik in tako navezali stike z zavezniki, ki so se vedno bolj bližali. Že leta 1942 so jetniki začeli organizirati svoje ilegalne vojaške skupine in konec marca 1945. leta je imel Buchenwald 178 takih skupin po 5 mož v okviru mednarodnega taboriščnega komiteja — ICK. Jugoslovani so bili v primerjavi z drugimi narodnostmi v manjšini (osvoboditev jih je doživelo 605), a so bili častno zastopani, saj so dali tej organizaciji 16 skupin. Še več: jetniki so iz tovarn prinesli v taborišče posamezne dele orožja in 11. aprila 1945, ko se je fronta počasi bližala, je taboriščni komitej izdal povelje za napad. Da ne bi esesovcem uspelo še zadnje — uničiti taborišče in zabrisati sledove, so jetniki bolj s pestmi kakor z orožjem udarili na glavna vrata in na žice ter se sami osvobodili! Enaindvajset tisoč jih je dočakalo osvoboditev! Vsem tem

pomeni 11. april 1945 — ponovno rojstvo. Buchenwald je prišel v zgodovino kot sramota na telesu Evrope, hkrati pa kot simbol boja, ki morda nikjer ni bil tako težak kot prav tod.

UKAZA NE BOM IZPOLNIL

Ob koncu naj zapišem še naslednjo kratko zgodbo, o dveh jetnikih. Bilo je sredi februarja 1945. v zloglasni buchenwaldski podružnici, v taborišču Dora, kjer so izdelovali orožje »V 1« in »V 2«. Iz Wehrmachta so prihajale pogostejše pritožbe, da je orožje sabotirano. Ko grožnje niso zalegle, je komandant taborišča zbral vse jetnike na apel. Okoli so stali oboroženi esesovci, sredi vislice, pod njimi pa interniranca Nemec in Rus. Komandant je ukazal: »Taboriščni starešina številka ena naprej!« Iz vrst jetnikov je stopil mladenški antifašist Georg Thomas. »Ukazujem vam, da obesite oba jetnika!« — je zavpil komandant. Georg Thomas je za hip pomislil. Dvanajst let je preživel v taborišču, čakal dan, ki je že tako blizu. Naj jih zdaj izda? Mirno je pogledal komandantu v oči in odločno odvrnil: »Ukaza ne bom izpolnil!« Komandant je pozelenel od jeze in še isti trenutek so neubogljivega jetnika odpeljali v smrt... Niso še počili strela, ko je komandant spet zaklical: »Taboriščni starešina številka dve, naprej!« Bil je to šlezjski rudar Ludwig Szymczak. Tudi njemu je bilo ukazano isto kot prvemu. Pogledal je komandanta, pomislil morda na ženo in otroke, ki jih že od 1933 ni videl, se spomnil, da je ravno prej slišal, da so zavezniki že zelo blizu — toda tudi on je odločno odklonil ter skoraj ne-

Z Leninovim posmrtnim maršem se je začela osrednja mednarodna komemorativna slovesnost prav na dan in celo ob uri — 10.45 —, ko so jetniki-borci pred 25. leti začeli jurišati na glavna vrata in stražarske stolpe in taborišče osvobodili. Na tribuni so bili preživeli člani ilegalnega in sedanjega mednarodnega taboriščnega komiteja Buchenwald — Dora ter državni in partijski predstavniki Nemške demokratične republike.

zid, tako da smo se z nosom dotikali mrzlega betona. Kdor se je le malce odmaknil, ga je že esesovec udaril, da se je poodila kri. Nekateri smo morali stati tudi z iztegnjenimi, dvignjenimi rokami. Tiste, ki so prestali to preskušnjo so gnali najprej na striženje do golega, nato v tako imenovano »efektenkamro«, kjer smo se morali sleči, zatem smo morali teči kakih tristo metrov med spalirjem esesovcev z žilavkami in palicami, ki z udarci niso štedili, pod prhe s skoraj vrelo vodo... Po takšnem kopanju smo pritekli nazaj v »efektenkamro« kjer so delili cebraste jetniške uniforme in čevlje. Gorje, če je kdo pokazal, da je dobil premajhno ali preveliko cebro ali čevlje! Vso noč nisem zatislil oči. Trepetal sem: kaj bo jutri? Drugi dan so nas popisovali. Zagrozili so z ustrelitvijo, če se bo kdo zlagal. Vprašanja so se nanašala tudi na narodnost, državljanstvo in tuje jezike. Odgovarjal sem: slovenska, nemška, italijanska in nemški, in že me je esesovec udaril, čeprav sem mu povedal po pravici. Tretji dan so nas razporejali na delovne komande. Zaradi mojega odgovora sem moral v kamnolom. Za prevoz sta bila le dva lojtrska voza, v vsakega so vpregli 16 sotrpinov. V glavnem samo žide. Delali smo od zore do mraka. V sedmih dneh smo dobili le liter »juhe«. Nekdo je na bližnji kmetiji ukradel prašiča — če ga je res ne vem, tako so pravili — in potem smo stali v snegu in mrazu 18 ur. Stiskali smo se skupaj, mnogi, predvsem tisti na zunanji strani trepetajočega živega kupa, so zmrznili... Danes sploh ne morem verjeti, da je bilo to, kar

sebe dovolilnice. Tudi nekdanji jetniki, ki so jim ta vrata in prostor za njimi ostali v neizbrisnem spominu... in kdove kako so se počutili, ko je zahteva po dovolilnici zmotila spomine izpred petindvajsetih let... V levem krilu pritlične stavbe z omenjenimi vrati v sredi je bilo 28 temnic. Šef teh temnic je bil zloglasni SS-Scharführer Sommer, zločinec, ki je tu lastnoročno — danes bi rekli na tekočem traku pobil 187 ljudi. Svoje žrtve je ubijal počasi in z užitek. Za roke in noge jih je obešal pod strop, pustil jih je zblazniti od žeje in lakote, žgal jih je z razbeljenim železom — in zraven v svoji sobi, kadar se je utrudil in naveličal, mirno zaspal...

Taborišča, ki ga je bilo za celo mesto, ni več. Od vsega so ohranjena le vhodna vrata, krematorij in bivša kantina, spreminjena v muzej. Barak ni več in le med košatim grmičevjem štrlijo kamni s številkami blokov. Mnoge zrele može sem videl jokati. Saj ni čudno, če človeka ob spominu stisne v grlo, saj je le malo manjkalo, pa bi šli vsi kot dim in pepel skozi dimnik krematorija... Že pri vratih spreleti človeka srh, ko začuti tisti grozljivi vonj, ki še danes govori o nečem temnem, grozotnem. Pred vrati, kjer stoji ob zidu spomenik voditelju nemškega delavskega razreda Ernstu Thälmannu — tu so ga ubili 1944 leta — je gomila vencev.

»Na tem prostoru smo pred krematorijem aprila 1945. leta, ko je bilo taborišče osvobodeno, videli velik kup mrtvičev, ki jih nacisti niso mogli več sežgati, okostnjakov, ki so kakor drva na kupu ležali tu tako dolgo, dokler

V imenu Jugoslovani je član sedanjega mednarodnega taboriščnega komiteja Buchenwald-Dora tovariš Milan Filipčič izročil nekaterim članom mednarodnega ilegalnega komiteja posebne spomin-ske plakete. Ko se je nekdanji podpredsednik ILK prof. dr. Walter Bartel v imenu vseh zahvalil, je med drugim dejal: »Divjala je še vojna vihra. Buchenwald je bil med dvema frontama, ko sem dobil nalogo, da se povežem z vašimi tovariši: Supkom, Rancin-gjem, Kermavnerjem in Figar-jem. Mi smo se od vas veliko naučili, kajti posredovali ste nam dragocene izkušnje jugoslovanskih partizanov.«

kam veselo odgovoril: »Ukaza ne bom izpolnil!« Tudi njega so še isti hip odpeljali v smrt... Oba jetnika, ki sta stala pod vislicami, so morali obesiti sami esesovci. Izdajalca niso našli, kajti kakor Georg Thomas in Ludwig Szymczak, tako še tisoči, ki so preživeli Buchenwald, niso poznali sprave z nacisti. Prav zaradi njih, ker je niso hoteli, pa je temno ime postalo tudi svetla stran v zgodovini človeškega boja za svobodo.

TEKST IN SLIKE:
STANE ŠKRABAR ml.

Pisma uredništvu

Nekaj dopolnil k članku: „Razburljiva zgodba Majerletovih z Vimola“

V praznični dvojni številki TV-15 št. 18 in 19. je bil objavljen zanimiv prispevek tovariša Petra Šobarja, ki je očividno po pripovedovanju članov te družine zapisal na res poljuden način njena doživljanja. Ker pa je vidno tudi nekaj netočnih podatkov in navedb, ki zadevajo zgodovinske dogodke, želim sestavek Petra Šobarja dopolniti oziroma delno korigirati z točnimi podatki.

Glede navedb o Majerletovi družini, borbi za kruh pred vojno in sodelovanju v NOB so navedbe v sestavku točne. Moti pa me nepravilno imenovanje krajev. Pravilno se piše Vimolj, ne pa Vimol. Sosedna vas niso Kralji, pač pa Kralji.

Tisto o »sožitju« Slovencev s Kočevarji, zlasti po prihodu Hitlerja na oblast, sem opisal v sestavku o odhodu Kočevarjev v jeseni 1941. Ni točno, da so oboroženi Kočevarji iskali na domovih najbolj napredne Slovence večkrat, temveč so to napravili samo enkrat, in sicer tisto soboto v aprilu 1941 neposredno po kapitulaciji stare jugoslovanske vojske. Ze v torek, to je tri dni zatem, so tudi Kočevsko preplavile italijanske čete. Še bolj kot Slovenci so bili ob tem razočarani Kočevarji, ki so z velikimi slavalokali čakali prihod nemške vojske, prišla pa je italijanska. To je bil »tuš« za razgrete kočevarske buče, ki zaradi tega svojih Slovincem namenjenih groženj niso mogli uresničiti.

Prvi politični zapornik iz tega konca Poljanske doline je bil gozdni delavec Kocjan Progar. Zanesljivo je znano, da ga je ovdar Italijanom gostilničar Šute na Brezovici, in sicer že drugi dan po napadu Nemčije na SZ. Naslednje dni — zdi se mi, da je bilo drugega julija — so Italijani polovili po dolini okoli 140 mož in fantov ter jih zaprli v grad v Predgradu, po nekaj dnevih pa vse izpustili. Med temi sta bila tudi Marko Majerle in Franc Prebil iz Vidma.

Prvi partizani so prišli na Vimolj kmalu po 1942, in sicer ne-

posredno po sestanku predstavnikov okrožnega odbora OF za kočevsko in rajonskega odbora OF Stari trg. Sestanek smo imeli prvega maja 1942 v kočevski vasi Priregelj. Ob tej priliki je bilo dogovorjeno, da pridejo na to območje partizani kočevskega bataljona, rajonski odbor pa je navezal stike z njimi.

Postojanko na Vimolju so ustanovili fašisti 11. novembra 1942, potem ko so z dvema kolonama prodrli v ta del doline, in sicer iz Kočevja prek Mozlja in Koprivnika. Tisto nedeljo, 11. novembra, je imel rajonski odbor OF dopolne sejo v kočevski vasi Zaderc. Navzoča sta bila tudi dva partizana belokranjske čete. Po seji smo se ustavili pred hišo za kratek pomenek, ko je zaropotalo iz smeri Brezovice, kmalu pa so završale krogelje tudi nad našimi glavami. Hitro smo se umaknili pod točo krogel. Obe italijanski koloni sta prišli nepričakovano. Takoj za kolonama je prišel pratež na številnih kamionih in še isto popoldne so se ugnježili na Vimolju. V tej postojanki je bilo stalno okoli 600 fašistov, ki so se večkrat menjavali. Vas so močno utrdili in totalno posekali vse drevje, da so imeli pregled nad okolico. V tej postojanki so ostali do druge polovice avgusta 1943, ko so jo izpraznili in večino utrjenih bunkerjev pred odhodom tudi požgali. Poleg drugega orožja so imeli tudi dva lažja topova.

Moti me navedba, da je bil »sin Marko« ves ta čas partizan. Marko Majerle do italijanske kapitulacije ni bil v partizanskih enotah, temveč je bil ves čas na terenu. Največ je skrbel za zvezo med rajonskim odborom OF Stari trg in kočevskim okrožjem.

POVEJTE SVOJEMU ZNANCU

naš naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10. Na ta naslov naj piše, da se naroča na »TV 15«.

Na tisti sestanek z domačimi v bližini domače vasi sredi dopoldneva je šel precej na lastno pobudo. Navodila okrožnega in višjih organov OF za takrat so se glasila, naj se aktivisti po nepotrebnem ne izpostavljajo. Izdajstvo, zaradi katerega naj bi fašisti Marka takrat obkolili in nanj streljali, ni bilo dokazano. Bolj verjetno je, da so ga vojaki iz opazovalnic videli in potem poslali patrolo, da ga ujame. Res pa je imel pri sebi pištolo, last člana rajonskega odbora tovariša Gorazda. Povedati je treba, da so vojaki na Vimolju imeli tudi nekaj parov konj za prevoz topov. Konje so vsako jutro gonili napajati v čepljanski »kal« (lužo), ki je v jarku med obema vasema. Povsem možno je, da so Marka opazili ti konjarji. Kot sem ob neki priložnosti že zapisal, smo te dnevne dohode konjarjev s konji do navedene luže tudi izkoristili in na tem kraju natrosili propagandno »literaturo« v italijanski. Vojaki — konjarji so to tudi pobrali in odnesli s seboj v postojanko.

Ponovno lahko zapišem, da je Majerletova družina veliko žrtvovala za narodnoosvobodilni boj. Zlasti obe hčerki Katica in Cveta sta se po vrnitvi iz internacije prizadevno vključili v politično delo in opravljali druge dolžnosti, ki jih je terjalo boj. Sin Marko je bil v aprilu 1944 tudi izvoljen v krajevni narodnoosvobodilni odbor za vasi Vimolj, Kralji in Brezovica. Takih družin, ki so ne glede na napore in žrtve dale vse na razpolago za zmago v boju proti fašizmu, pa je nešteto domala v vsaki naši vasi in tako tudi v Poljanski dolini ob Kolpi, kjer so organizacije OF že prve mesece leta 1942 obstajale v vsaki vasi, tudi tam, kjer so bile okupatorjeve postojanke. Res je tudi, da so take naše družine močno pozabljene, in je prav, da se jih vsaj od časa do časa spomnimo s kako vrstico. Ker pa gre pri tem tudi za opisovanje zgodovinskih podatkov, pa je potrebno, da so navedbe kolikor mogoče točne in preverjene.

PETER ROMANIČ

Dušanu Munihu-Darku in njegovim tovarišem

V soboto, 25. aprila 1970 ob pol šestih zvečer so v Borštu pri Trstu, v počastitev 25. obletnice osvoboditve, odkrili spominsko ploščo, ki je posvečena štirim hrabrim partizanskim borcem, pripadnikom skupine VDV za tržaško področje: narodnemu heroju Dušanu Munihu — Darku, Stanku Grudnu, Ivanu Gerzetiču in Danilu Petarosu.

Spominska žalna svečanost v Borštu je začela ob udeležbi velikega števila prebivalstva in mladine, kar je vsekakor dokaz živega zanimanja za dogodke iz naše preteklosti zgodovine.

Glavni govornik je bil župan občine Dolina tov. Dušan Lovriha, ki je med drugim povedal o padlih borcih naslednje:

»10. januarja 1945, v mrzlem in še mračnem jutru, je nemški okupator, s pomočjo njegovih pomočnikov — fašistov, obkolil vas, nato pa vaščane, ki so bili doma, in to so bile ženske, otroci in starejši možje, prignali na dvorišče gostilne »Pri Leni«. Medtem ko so se zbrani vaščani zaskrbljeno spogledovali ter se spraševali, kaj bo z njimi, saj je bila zaskrbljenost povsem upravičena, kajti fašisti in nacisti so imeli proti njim naperjene puške, so zaslišali regljanje streljanih. V hipu so vsi zasuknili, da glas streljanja prihaja iz te domačije, v kateri je bil partizanski bunker in v njem radijska postaja, preko katere so štirje partizani tržaške grupe VDV imeli zvezo s Trstom. Istro in širšim zaledjem.

Junaki tega partizanskega bunkerja so se junaško spopadli z Nemci. In ko so se iz groznega streljanja umakali iz bunkerja, je bilo ubitih okoli 17 Nemcev in fašistov. Žal v spopadu so padli tudi naslednji borci:

Dušan Munih, njegovo partizansko ime je bilo Darko, je padel pri skladovnici drv, prav blizu bunkerja. Ta partizanski junak je bil doma iz Volč pri Tolminu, kjer se je rodil 31. oktobra 1924. Bil je študent in v partizane je odšel že leta 1942. Leta 1943 je postal član VDV (vojska državne varnosti). Najprej je bil v Tolminski četi, ko pa se je ustanovila Gradnikova brigada, je postal komandir njene minerske čete. Maja 1943 je postal komandant VDV za Primorsko. Predolgo bi bilo naštevati njegove junaške nastope proti okupatorju in fašistom. Tu naj povem le to, da je bil za njegovo predanost boju za svobodo in pravico decembra 1951 proglašen za narodnega heroja.

Stanko Gruden je obležal pod rafali okupatorja prav tako v bližini bunkerja, pred hlevom te domačije. Gruden se je rodil v Šempolaju dne 5. maja 1926. Pred od-

hodom v »battaglione speciale« je delal v ladjedelnici v Trzinu. Po padcu fašizma je odšel v partizane. Kasneje je bil dodeljen tržaški grupi VDV.

Ivan Grzetič je padel za njim, precej oddaljeno od bunkerja. Pokosil ga je rafal iz mitraljeza. Grzetič je bil doma iz Podgorja, kjer se je rodil 10. junija 1922. Pred vpoklicom v italijansko vojsko je bil zaposlen kot trgovski pomočnik. Po 8. septembru 1943 je odšel v partizane. Ker se je v italijanski vojski izučil za radiotelegrafista, ga je partizanska komanda dodelila tržaški grupi VDV, ker je bil zelo primeren za vzdrževanje radijske zveze s partizanskimi enotami.

Danilo Petaros je bil iz Boršta. Prav v tej hiši se je rodil dne 23. marca 1924. Po poklicu je bil mizar. V partizane je odšel leta 1943 in januarja 1944 je postal član VDV. Bil je v Istrskem odredu, nato so ga premestili v tržaško grupo VDV. Med drugim je opravljal tudi kurirsko službo med Trstom in istro. Da je dalj časa obstajal ta bunker ter opravljal izredno pomembno vlogo v boju proti okupatorju, gre zahvala prav njemu. Danilo Petaros je bil hraber borec, čeprav izredno skromen tovariš, ki je tistega nesrečnega 10. januarja 1945, ostal pri življenju. Colottijevi fašisti so ga zajeli težko ranjenega ter odpeljali s seboj. Zaprl so ga v celico tržaške Rižarne, kjer so ga po strahotnem mučenju sezgali v krematoriju dne 5. aprila 1945.

To so bežni podatki o štirih mladih fantih, o štirih junaških borcih, ki so postali žrtev zverinskega napada na Boršt dne 10. januarja 1945, to je pred dobrimi 25 leti.

VID VREMEC

Pravna posvetovalnica

Odgovor na šestero pisem o novih pokojninah

Kar šest pisem smo dobili pretekli teden. V njih nam dopisniki pišejo o tem, da so dobili nekaj več pokojnine, da pa ne vedo, za koliko se je njihova pokojnina povečala. Eni nas prosijo naj jim pojasnimo odstotek povečanja, drugi prosijo, da jim pojasnimo, kaj predstavlja več nakazani denar pri pokojnini, tretji pa spet trdijo, da smo objavili v našem časopisu, da se bodo vse pokojnine povečale za 23 odstotkov. Kot običajno vsem, ki se obračajo na našo posvetovalnico, odgovorjamo z dopisi. Danes pa bi še enkrat na kratko pojasnili bistvena določila sklepa o usklajitvi pokojnin in invalidnin na podlagi čl. 97 in 102 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Ob tem pojasnjujemo našim bralcem, da na podlagi njihovih dopisov res ne moremo ugotoviti, kaj predstavlja večji znesek, ki so ga dobili nakaznega pri pokojnini, kakšna razlika je to, za katere mesece. To običajno piše na nakaznici sami, sicer pa naj se bralci obrnejo kar na zavod za socialno zavarovanje, kjer bodo edino lahko dobili točno pojasnilo. V okviru naše posvetovalnice značaja razlike res ne moremo ugotoviti. Prav

tako lahko trdimo, da ni res, da bi kdaj objavili, da se bodo vse pokojnine letos povečale za 23 odstotkov in za 40 din. Sicer pa smo o tem že pisali podrobno. Danes naj ponovimo le bistvene določbe glede povečanja oz. usklajitve pokojnin, kakor se to povečanje uradno imenuje.

Povečanje je različno za posamezne kategorije upokojencev in znaša od 23 odstotkov do 4 odstotke, s tem da se pri vseh povečanih pokojninah doda še znesek 4 odstotke. Upoštevajoč obojno usklajitev (po čl. 97 in 102), se povečajo za 23 odstotkov in za znesek 40 din starostne, invalidske in družinske invalidnine, ki so bile odmerjene po poprečni pokojninski osnovi ali po osebnem dohodku. Zajema pa to povečanje pokojnine, ki so bile uveljavljane do konca leta 1964. To povečanje ne zajema pokojnin, ki so bile priznane v letu 1965 po 231 členu, čeprav so bile odmerjene na podlagi lanskega osebnega dohodka.

Za 14 odstotkov in za znesek 40 din se povečajo starostne, invalidske in družinske pokojnine, uveljavljene po splošnih predpisih, ki so bile priznane po osebnem dohodku iz leta 1965, ne glede na to, ali so bile odmerjene po zakonu o pokojninskem zavarovanju iz leta 1957 ali po novem pokojninskem zakonu.

Za 20 odstotkov se povečajo pokojnine uveljavljene in odmerjene po osebnem dohodku v letu

1966. Treba pa je vedeti, da se tako usklajajo le pokojnine, kjer je zavarovanec zahteval upokojitve s 31. 12. 1966 in je že na ta dan izpolnjeval pogoje za upokojitve. Če se je za valorizacijo osebnega dohodka uporabil koeficient iz čl. 32 pokojninskega zakona, se uskladijo pokojnine le za 13 odstkov in 40 din.

Za 13 odstotkov in seveda za 40 din se povečajo starostne in invalidske pokojnine, uveljavljene po splošnih predpisih in odmerjene po osebnem dohodku v letu 1967. Vendar se vse pokojnine, priznane 1. I. 1967, ne povečajo tako. Odločilno je, ali je zavarovanec zahteval upokojitve s 31. 12. 1967 in je tega dne že izpolnjeval pogoje za priznanje pokojnine.

Za 4 odstotke in za znesek 40 din se povečajo vse pokojnine, uveljavljene po splošnih predpisih v obdobju od 1. I. 1968 do 31. 12. 1969 in odmerjene po osebnem dohodku, razen pokojnin, ki so bile odmerjene od pokojninske osnove, v katero so bili celoma ali deloma všteti dohodki iz leta 1969.

Pri pokojninah z varstvenim dodatkom velja, da se poveča najprej pokojnina, nato pa se na novo odmeri še varstveni dodatek. Enak način je pri pokojninah borecev, ki prejemajo dodatek. Po istih načelih se poveča najprej pokojnina, nato pa se na novo odmeri dodatek. To pa pomeni, da dodatek za borce v nekaterih primerih zaradi povečanja pokojnine lahko sploh odpade.

SAP Ljubljana
Turizem in gostinstvo
Titova 38, tel. 314-922, 321-553

PRIPOROČAMO VAM NASLEDNJE KRAJE ZA LETOVANJE V PLANINAH IN NA JADRANU:

Volparija, Fiesa, Crikvenica, Kaštelanska riviera, Novi Vinodol, Stari grad na Hvaru, Jelsa, Podgora, Vela Luka, Korčula, Bol in Plovlja na Braču, Dubrovnik in Ulcinj, Kranjska gora in Črna na Koroškem

Letovanja so 7- in 14-dnevna s popolno oskrbo in prekrbljenimi prevozi.

Otroci in šolske skupine imajo poseben popust. Poleg tega vam priporočamo naslednje večje izlete:

9-dnevno potovanje na Island
8-dnevno potovanje v Grčijo
6-dnevni izlet v Pariz
vsako soboto 5-dnevni izlet v Rim
6-dnevni izlet v Holandijo

Prijave in informacije v poslovalnici
SAP-LJUBLJANA, Titova 38 — tel. 314-922, 315-342
ter ostale poslovalnice

Mile Pavlin **SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Hitro sem ga našel in prav tako hitro mi je nasedel, kot mi je pozneje malokdo. Najbrž jim je močno primanjkovalo pristašev, zato je bil jako vesel, ko se je vendarle eden od nekod pojavil. Založil me je s kupom papirjev in mi naročil, kje naj jih raztrosim. Mimogrede se je spet zanimal za stanje v našem internatu ter dodal, da ni izdajstvo, če komunista prijaviš oblastem. Saj so tako komunisti kot Italijani naši sovražniki in naj se kar med seboj uničujejo, da bo manj dela po vojni. Tudi na svetovnih bojiščih je tako. V Rusiji naj se Nemci in rdeči med seboj iztrebijajo, da bodo imeli Angleži ter Američani manj opravkov tako z enimi kot z drugimi.

Radovednost mi ni dala miru, zato sem ga vprašal, kaj bi se zgodilo, če bi me s temi njihovimi listinami ujeli Italijani.

»Ah, nič posebnega,« je rekel in postalo mu je kar precej nerodno. »Od kakšnega policista bi katero skupil, zaprl bi te za kakšen teden, potem pa spustili. Policija že ve, kdo so komunisti in kdo niso. Drugače gledajo Italijani na naše gibanje kar znošno...«

Glej ga, glej, sem si mislil. Torej je le res, da so tudi tukaj četniki stopili na izdajalsko pot.

Papirje sem odnesel v internat in jih izročil našim, kakor zdaj lahko imenujem komuniste. Od vsakega so mi voditelji vrnili po en izvod ter mi naročili, naj vse preberem. Zato da bom vedel, kaj pišejo.

Naročili so mi tudi, naj sošolca-četnika čez kak

260

teden spet poiščem in mu potožim, kako malo zanimanja je za letake, da jih fantje mečejo proč in se jim smejejo. Zato da je nemudoma treba kaj ukreniti, ker se bo drugače komunizem preveč razširil.

Ubogal sem jih in ga poiskal, mu povedal, kar so mi tovariši naročili, in ga zaprosili za nove časopise. Navidez sem bil sila navdušen nad tem, da imamo svojo organizacijo, hudoval sem se nad komunisti. Rekel sem mu, kako imajo v Srbiji četniki že močno vojsko, mi v Sloveniji pa še nič. Če bi imeli vsaj tolikšno, kot jo imajo partizani...

Tolažil me je, da je še čas in da bodo na splošno gozdovi polni četnikov. Za zdaj pa da je treba ščiti našo, četniško miselnost, razkrinkavati in onemogočiti komuniste, posebno vodilne, četudi za ceno izdajstva italijanski policiji.

Glasno sem se začudil temu nasvetu in mu takoj omenil svoj dvom, češ da ni primerno ovajati naše ljudi, Slovence, ker so Italijani naši zakleti, stoletni sovražniki. S komunisti pa da bomo že sami lahko opravili.

Razburil se je in mi začel dokazovati, kako sem nespameten in otročji. Mimogrede se je spozabil in povedal, kako malo je četnikov in sploh protipartizanskih sil. Komunisti bi vse zlahka v nekaj dneh pobili, če ne bi bilo v deželi Italijanov in Nemcev.

Ali je dovoljeno ovajati komuniste okupatorjem, sem se pozanimal. Da nam po vojni ne bi naša vlada očitala izdajstva.

Malo je pomislil, nato pa povedal:

»Dovoljeno, toda ne javno. Tudi navodilo je v strogi tajnosti. Angleži bi zamerili našim, če bi zvedeli, da so dali ukaz za boj proti komunistom, ker bi potem imeli težave z Rusi, svojimi zavezniki.«

Spet me je začel siliti, naj mu obljubim, da bom ugotovil, kdo so komunistični voditelji

161

▼ našem internatu, mi obljuboval veliko denarja in raznih ugodnosti.

Kaj mi bo denar, sem se branil. Če gre za narod, bom nekaj naredil tudi zastonj. Samo bojijo se me vsi, nihče noče pred menoj niče

162

sar glasno reči, ko pa vendar vedo, da sem nacionalist.

Zasmejal se je in me pri tem hudo užalil, ko je rekel:

»Tepec, sprašuješ se, kaj ti bo denar? Če ga že dajejo, ga vzemi. Kakšno žensko si poišči, zastonj te takega nobena ne bo marala, za denar pa jih lahko dobiš na vsak prst deset.«

Najraje bi mu bil pljunil v obraz. Takrat so že minili časi, ko sem molče sprejemal žalitve in sramotitve moje pohabljenosti. Še kot otrok sem sošolca skoraj ubil z ravnilom zaradi podobne reči, pa bi zdaj molčal. Odkar sem bil obrnil četnikom hrbet, sem se še posebno spremenil, nevarnosti so me ojeklenile. Pri nas me nihče ni nikoli niti poskusil žaliti, vsaj hote ne. Če me niso pošiljali zaradi grbe v akcije, sem se z njimi strinjal. Zdaj pa tale italijanski podrepanec in ovaduh...

Toda premagal sem se. Naj misli, da sem še vedno njihov, jim bom že pokazal. Zato sem obljubil, da bom skušal poizvedeti, kako je pri nas v internatu, glede denarja pa je vseeno, ali mi ga dajo ali ne.

Seveda sem vse do zadnje besedice povedal našim. Aha, so rekli, barabica je prišla s pravo barvo na dan. Pohvalili so me, kako sem se dobro izgovarjal, in mi ukazali, naj se še naprej pretvarjam. Ko ne bo ničesar več verjel, mi bodo povedali, kaj mu lahko sporočim.

Potem sem bil skupaj s sošolcem-četnikom še dvakrat ali trikrat. Nazadnje mi je začel očitati, kako ga vodim za nos in da sem se najbrž prodal komunistom. Komaj sem se premagal, da nisem zardel in se tako izdal. Pač pa sem se branil s starimi izgovori.

Spet sva se dogovorila za sestanek in že mi

163

je grozil, naj se pripravim, če mu ne bom prinesel kakšnega važnega sporočila. Potem sem mu z odobritvijo naših povedal, kako namerava eden izmed mojih sošolcev prihodnje dni k partizanom.

Seveda je fant takrat že bil v gozdovih, in ko so čez nekaj dni ponj pridrveli Italijani, ga niso več našli. Izgovarjal sem se, da so pač Italijani počasneti in da je fant odšel nekaj ur preden so ga prišli aretirati.

Kdove koliko časa bi ga še tako vodil za nos, če ne bi Italijani nekega dne proti koncu februarja obkolili mesta, začeli plesti okoli in okoli žično ograjo, graditi bunkerje in loviti ljudi po cestah in stanovanjih. Pobrali so tudi nekaj fantov iz internata. Mene so že imeli, odpeljali so me v vojašnico, kjer je skriti izdajalec odločal, koga bodo odpeljali v taborišče, koga pa izpustili. Mene so izpustili.

Sošolec-četnik pa je med pogonom na ljudi izginil. Pozneje sem zvedel za njegovo nadaljnjo usodo. Kot mnoge druge so Italijani zaprli tudi njega, zdel se jim je sumljiv ali pa so ga hoteli kratko malo podtakniti med internirance, da bi zanje vohunili. Morda so ga tudi hoteli kaznovati zaradi premajhne prizadevnosti ali česa drugega. Minuli so trije meseci, preden so ugotovili, da je zaprt po nedolžnem in preden je počasna italijanska uprava dossegla, da so ga izpustili.

Vrnil se je kak mesec pred drugim velikim pogonom na ljudi, ki je bil v Ljubljani zadnje dni junija. Bolehal je in poležaval doma, dokler ga spet niso zaprli. Nikoli se ne bo zvedelo, ali je prišel domov na dopust ali pa je bilo vse skupaj zares samo slučajnost, toda fant se je znašel v transportu, ki so ga blizu Verda ponoči napadli partizani in večino jet-

164

nikov odpeljali. Predlagali so jim, naj vstopijo v partizansko vojsko, tako tudi njemu. Seveda mu kaj takega ni dišalo, prosil je, naj ga pošljejo nazaj v Ljubljano. Takrat so se pozanimali, kdo je. Kaj kmalu so zvedeli in potem je bila njegova usoda zapečatená. Kako so partizani tako naglo zvedeli za njegove grehe, mi pa ni znano, samo mislim si lahko. Ali ga je spoznal kak Ljubljčan ali pa so se ga Italijani sami znebili. Pozneje sem namreč kaj pogosto videl, kako se obveščevalna služba lahko znebi svojega odsluženega človeka...

Mene pa so takrat, konec marca dvainštiridesetega, sprejeli v Zvezo komunistične mladine. Postal sem nekakšen ideolog, ukvarjal sem se s predavanji teoretičnega marksizma, hodil od skupine do skupine. V sebi sem čutil neznansko moč, otresel sem se plahosti, najbrž sem govoril kot kak »strgan dohtar« in neznansko užival, ko sem opazoval zamaknjene oči poslušalcev. Pozabil sem na svojo pohabljenost, tako me je vsega prevzelo moje poslanstvo. Vmes sem se nekajkrat udeležil tudi pisanja gesel po zidovih in razmetavanja letakov po cestah. Še pred 1. majem sem postal sekretar ene izmed skupin.

Zdaj vem, da so mi s tem zaupali več kakor pa sem zaslužil. Saj sem komaj pred pol leta pokazal četnikom fige in ga vmes nekajkrat pošteno polomil. Najprej nisem razlikoval Osvobodilne fronte in Komunistične partije, potem pa sem zagrešil nekaj grobosti. Grozil sem fantom brez potrebe in celo neupravičeno, kot bi bil pozabil, da sem bil tudi sam še pred kratkim hud sovražnik osvobodilnega gibanja. Kako bi bilo, če bi drugi ravnali z menoj tako, kot sem jaz z drugimi?

Članom ZVVI ZB ZRVS

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

— obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja,
— od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel CARDA z avtomatskim 4-steznim kegličem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Šalovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

Izzrebani reševalci

KRIZANKE »PEKO« STEV. 6

Za nagradno križanko »Peko« štev. 6 smo prejeli 572 rešitev. Izzrebani so bili sledeči reševalci:

1. Grebenšek Zora, Zaloška 76/a, Ljubljana

2. Kolar Matevž, Mirje 15, Ljubljana, ki prejmeta uro znamke LADY, ter
3. Anžiček Toni, Grünova 16, Krško in
4. Zupan Mirko, Ukova 4/b, Jesenice, ki prejmeta ročno uro znamke LORD.

Ljubljancana — pridita po uro na upravo TV 15, v Beethovnovo 10; ostalima bomo poslali po pošti.

Kulturni obzornik

Zanimivosti

Partizan s 16 knjigami

Dušana Mevlja ni potrebno posebej predstavljati. Znan je naši slovenska javnosti. Zda je 50 letnik. V tej zvezi smo ga obiskali in z njim opravili krajši razgovor.

● Kako naj te predstavimo?

»Kot študent na ljubljanskem konzervatoriju sem leta 1941 in 1942 bil obveščevalec, potem pa obveščevalec VOS na terenu Bežigrad-Siška. Ob kapitulaciji Italije sem stopil v Cankarjevo brigado. Najprej v vod za zvezo, nato pa v brigadno tehniko. Jeseni 1943 sem bil ranjen na Čatežu na Do-

nice kočevskega zboru. Razen tega sem gledališki, literarni in likovni kritik. Kot bibliograf pa sem v brošuri zbral bibliografske podatke o predvojnem mariborskem gledališču.

● Kdaj pa kdaj zasledimo tvoje sestavke različnih vrst v različnih revijah in časopisih. Kaj meniš, kakšni so ti sestavki in koliko jih je bilo?

»Kot novinar in publicist sodelujem od osvoboditve pri vseh slovenskih časnikih in revijah. Oglašam se tudi v našem borčevskem tedniku TV-15. Doslej sem napisal več kot 2.500 člankov, recenzij, feljtonov, koserij, poročil, reportaž, intervjujev, biografij in kronik. Ob moji 50. obletnici je izšla knjiga proze Mornar na suhem, čigar prvi del je posvečen partizanski tematiki. Rad bi tudi povedal, da sem na kurirčkovem festivalu že dvakrat prejel nagrado za dramski prizor s partizansko tematiko.

● Rojen si bil v Mariboru in sedaj si zopet v njem. Kaj te na to mesto najbolj priteguje?

»Slovensko narodno gledališče v Mariboru. Tukaj sem bil že od osvoboditve član mariborske Drame. V gledališču sem opravljal poleg glavnega poklica še vrsto drugih funkcij: referent za povezavo z občinstvom, arhivar, propagandist, tajnik Drame, član upravnega odbora gledališča, član umetniškega sveta Drame, član gledališkega sveta, več let sekretar aktiva ZB NOV itd.

Dušan Mevlja, skromen, tih in počrtvovalen kot je, je svojo 50. letnico tudi tako praznoval. K njegovi obletnici vse najboljše.

D. MIKLAVEC

Razdelitev sredstev jugoslovanske loterije za stanovanja

Sredstva, ki jih je jugoslovanska loterija v višini 15 milijonov dinarjev za leto 1970 namenila za gradnjo stanovanj za borce, je predsedstvo zveznega odbora ZZB — sorazmerno po prodanih srečkah po posameznih republikah — razdelila takole:

Bosna in Hercegovina 1.852.500
Črna gora 507.000; Hrvatska 2.761.500; Makedonija 1.048.500
Slovenija 939.000; Srbija 7.891.500; od tega ožja Srbija 5.806.500; Vojvodina 1.630.500; Kosovo 454.500 dinarjev

PRED IZIDOM KNJIGE
»POŽGANE SLOVENSKE VASI«

Kaj je dal slovenski kmet narodnoosvobodilni borbi?

Pri založbi »Borec« bo kmalu izšla knjiga z naslovom »Požgane slovenske vasi«. To so izbrane reportaže, ki so izhajale pred kratkim v »Nedeljskem dnevniku« in so jih napisali Drago Kralj, Marjan Remic, Lojze Jakopič in Ferdo Godina. Te reportaže je slovenska javnost sprejela z velikim zanimanjem, zato se je založba odločila, da jih izda v knjigi in tako skuša ohraniti trajnejši spomin na ljudi, ki so v pretekli vojni največ pretrpeli. Kak vtiis so napravile reportaže pri bračlih, lahko razberemo iz pisem, ki jih je v času izhajanja prejemal »Nedeljski dnevnik« z mnogih krajev Slovenije. Tako npr. piše Pepca Mihelčič iz Loške doline:

»Dogodke, ki so opisani v reportaži o požgani Babni polici, sem doživljala tudi sama. Čeprav tedaj komaj 12-letna deklica, se vsega prav dobro spominjam. Posebno dneva požiga Babne police in internacije. Zato naj se vam ne zdi čudno, da sem reportažo brala večkrat, ker so mi pogosto solze zalile oči. Brati v časopisu ali doživljati, to je velika razlika. Izgubila sem očeta, dva brata in preživela internacijo na Rabu... Hvala da ste se spomnili in obiskali javnosti malo znane kraje ter opisali težkoče ljudi, ki so mnogo žrtvovali v času vojne. Tudi to veliko pomeni za sedanje prebivalce Babne police, čeprav rane bolijo in bodo verjetno še bolele, kajti nekateri za svoja težka leta niso deležni zasluženega priznanja...«

Franc Lentič iz Primorske: »Z velikim veseljem prebiram reportaže o med vojno požganih vaseh, ki so jih prebivalci po vojni obnovili. Toda poleg zgodovinskih dogodkov bi po mojem morali opisati tudi povojna leta, ki so bila v preteklosti vasi tudi težavna za kmeta. Samo primer, ko so

kmetom jemali zemljo, ali pa drug primer, ko so šli kmetje z veseljem v zadrage, pa so zadruge propadle ne zaradi kmetov, ampak zaradi slabih vodstev v zadrugah. To vse spada k zgodovini slovenske vasi. O tem pišite...«

Marija Mehle, Primorska: »Kako naj se zanovim novinarjem za njihovo humano delo? Mi bračli čutimo, kako živite z narodom, saj to diha iz vseh vaših reportaž o požganih vaseh. Jemljete nam iz srca to, kar nas teži, in zbirate naše težave in želje na papirju z namenom, da bi v naši domovini resnično zaživele ideje revolucije. V zemlji trohijo kosti naših sinov in hčera, ki so umirali z zavestjo, da so se borili za pravičnejši družbeni red. S tem, ko pišete o naših vaseh, oživljate spomin v nas, ki smo preživeli zadnjo svetovno vojno in v mladini, ki tega ni doživljala. Oživljate vse tisto lepo in pravično, zaradi česar se je bilo vredno boriti...«

Tako so pisali bračli o reportažah o požganih slovenskih vaseh. Reportaže pa ne opisujejo samo časov med vojno. V njih se avtorji dotikajo mnogih živih moralno etičnih problemov. F. Godina piše v uvodu knjige takole:

»Zgodovina bo morala slovenskega kmečkega človeka postaviti na tisto mesto, ki mu res pripada, kar pa še do sedaj ni storila. Neomajno zaupanje v kmečkega človeka med vojno se je po vojni nenkrat spremenilo zaradi nekakih nesmiselnih teorij, češ da je kmečki človek v svojem bistvu nepopravljiv sovražnik napredka. Skoraj sam, brez prave pomoči, si je moral po vojni zgraditi svoje požgane domove, vključili so ga takoj v prisilni odkup, posiljevali so ga z nesrečnimi zadrugami in ga s tem še bolj obubožali. Oblast se ni zavedala tega, da je bil kmet v vsej svoji preteklosti najbolj pošten, najbolj delaven in najbolj nacionalno zaveden.«

Razpis Kajuhovih nagrad za leto 1970

Da bi narodnoosvobodilna vojna slovenskega naroda dobi slovenski književnosti še večji poudarek in da bi pisatelje, pesnike in druge umetniške oblikovalce ter zgodovinarje, zlasti pa vse, ki so kakorkoli sodelovali v NOV, še bolj zainteresirali za ustvarjanje del s tematiko narodnoosvo-

bodilne vojne, razpisuje zavod »Borec« Kajuhove nagrade za leto 1970.

Kajuhove nagrade se podeljujejo za izvirna in še neobjavljena dela, napisana v slovenščini: za roman, povest, pesniško zbirko, zbirko novel, dramo, dokumentarno delo, spomine ter za ilustracije in opremo knjig, ki jih izda zavod »Borec«. Za Kajuhove nagrade pridejo v poštev le dela, ki obravnavajo partizanstvo, ilegalo, predvojno partijsko delo in razredno borbo, koncentracijska taborišča ter znanstvena zgodovinska dela s tega področja. Po potrebi žirija lahko odloči, da se nagrade podelijo posebej za beletristiko in posebej za dokumentarna dela.

Nagrade za književna dela:

- I. nagrada v znesku 5.000 din
- II. nagrada v znesku 3.500 din
- III. nagrada v znesku 2.000 din

Nagrada za opremo knjige:

- I. nagrada v znesku 1.500 din

Avtorji naj svoja dela pošljejo zavodu »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10/II, do 30. septembra 1970.

Poslana dela bo ocenila žirija, ki jo bo imenoval zavod »Borec«. Vsa nagrajena dela bo s posebno pogodbo odkupil zavod »Borec« in jih uvrstil v svoj redni knjižni program.

Kajuhove nagrade bodo podeljene ob obletnici Kajuhove smrti 21. februarja 1971.

Upravni odbor zavoda
BOREC

Razstava partizanskega tiska

Dne 27. aprila so v prostorih slovenjgraškega muzeja ljudske revolucije odprli razstavo partizanskega tiska iz Mislinske, Mežiške in Dravske doline ter slovenske Koroške v Avstriji. O partizanskih tiskarnah in tehnikah na tem področju je govoril ravnatelj muzeja Bogdan Zolnir.

Protest zoper nasilje

Prvo predstav »Z«, ki je umetniško in idejno odlično izražen protest zoper nasilje in Grčiji, je mednarodni odbor študentov ljubljanske univerze uporabil za protestno akcijo ob tretji obletnici vladanja grške vojaške junte. Študentje so obiskovalcem kinematografa delili lističe s pesmijo grškega pesnika Asterisa in pretresljivo izjavo neznanega mladega jetnika v Atenah za angleški časopis »Sun«.

Spominski park v Kraljevu

V sklad z ureditvijo spominskega parka v Kraljevu so občani, delovne organizacije in občinska skupščina Kraljevo doslej vplačali že več kot štiristo tisoč dinarjev. Pričakujejo tudi precejšnjo pomoč Zrenjanina, Maribora, Celja, Sarajeva, Skopja in drugih mest, katerih delavci so delali v kraljevski tovarni letal in našli skupno smrt s približno šest tisoč rodoljubi iz Kraljeva. Spominski park bo obsegal okoli 65 hektarov, za ureditev celotnega spominskega kompleksa pa potrebujejo dvajset milijonov dinarjev.

Festival, posvečen Leninu

V britanskem institutu za kinematografijo je bil pred kratkim filmski festival, posvečen Leninu. Na njem so predvajali več igranih in dokumentarnih filmov o življenju in delu voditelja prve socialistične revolucije.

Milijoni za Teodorakisa

Pariški tisk poroča, da je dobil grški skladatelj Mikis Teodorakis, ki so ga nedavno tega spustile iz zapora grške oblasti in ki zdaj živi v Parizu, kake 3,5 milijona novih dinarjev v obliki honorarjev in tantiem za glasbo, ki jo je napisal za različne filme; velik del tudi od filma »Z« in od prodaje plošč.

Plošča, posvečena vodji Oktobra

Ob stoletnici rojstva V. I. Lenina je RTB izdal album plošč s posnetki pesmi, posvečenih vodji oktobra. Na veliki plošči je v stereo tehniki šest pesmi za veliki orkester in soliste ter devet zborovskih kompozicij. Med njimi je tudi skladba jugoslovanskega oz. slovenskega skladatelja Ivana Rupnika »Balada o Leninu« na tekst Brana Karakaša. Pesmi so izvajali reprezentativni orkester JLA, mešani zbor umetniškega ansambla JLA ter vokalna solista Miroslav Cangalović in Lazar Ivkov.

»Trocki v izgnanstvu«

V Düsseldorfu je bila pred kratkim premiera nove gledališke igre Petra Weissa »Trocki v izgnanstvu«, ki je vzbudila veliko zanimanje kulturne javnosti. Eden izmed ključnih prizorov je pogovor med Leninom in Trockim, kjer Lenin Trockija svari, naj se ne oddaljuje od zgodovinskih dogodkov, in ga opozarja, naj se ne izolira, svari pa ga tudi pred Stalinom. Vodilni motiv te igre pa je izgon Trockega ter vzroki, ki so pripeljali do tega.

Anonimno pismo v Moskvi

Zahodni časnikarji v Moskvi so dobili pismo, ki ga pripisujejo trem uglednim sovjetskimi znanstvenikom — akademiku Zaharovu, enemu od tvorcev sovjetske atomske bombe, fiziku Turšinu in zgodovinarju Medvedevu. Pismo naj bi bili omenjeni trije napisali Brežnjevju, Kosiginu in Podgornemu. V njem baje predlagajo večjo demokratizacijo v Sovjetski zvezi in obsojajo ukrepe zoper številne izobražence.

Zaradi velikega zanimanja, kakšno so odlikovanja in odličja, ki jih je prejela Centralna tehnika KFS, so ta razstavljena v izložbi trgovine »Borec« v Ljubljani, Titova c. 17.

Partizanska ljudska pesem

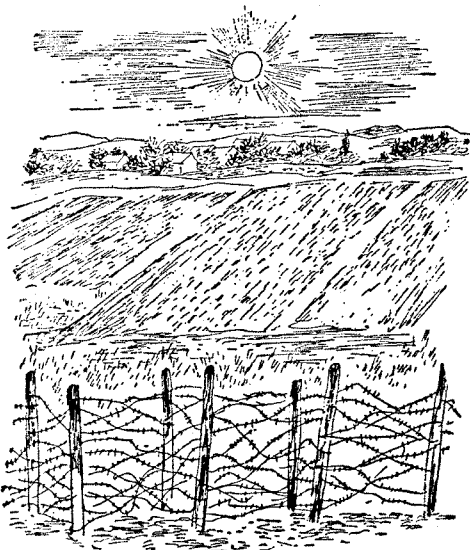
Pikapolonica

Pikapolonica, pikapolonica
na roki Amici obsedi.
»Ne bo še konca, ne bo še konca
tej vojni, ki kosi ljudi?
Kdaj se moj dragi s hribov vrne,
mojega srca gospodar,
da prežene misli črne,
me povede pred oltar?«

Pikapolonica, pikapolonica
krila radeče zažare,
kot sončna zarja, kot sončna zarja —
reče ji besede te:

»Tvoj dragi ima nevesto drugo,
z njo odšel je pred oltar,
dragega dali so v črno trugo,
ne vrne se k tebi več nikdar.«

ANA LOVSIN

Vojaška veda in tehnika

Razmerje si NATO in dežel varšavskega sporazuma v Evropi

NATO sile imajo v Evropi skupno tri milijone vojakov, izmed katerih je le 314.000 Američanov. Več vojakov kot Američani imajo Francija, Zahodna Nemčija, Italija in Turčija, približno prav toliko pa Velika Britanija. Navzlic temu je ameriška vojska v Evropi steber NATO sil. Ameriške enote so bolj oborožene od zaveznikov, razen tega pa so Američani zagotovili obrambo zahodne Evrope z vsemi silami, ki jih imajo. Povrh vsega ima predsednik Nixon tudi možnost za uporabo 7.000 kosov taktičnega jedrskega orožja, ki je vskladiščeno v Evropi.

Sovjetska zveza in njeni zavezniki so glede števila vojaštva močnejši. Sovjetska vojska šteje približno 3,5 milijona, ne upoštevajoč milijona vojakov, ki so na Daljnem vzhodu, medtem ko imajo njene zaveznice Poljska, Vzhodna Nemčija, Češkoslovaška, Romunija in Bolgarija skupno več kot milijon vojakov.

Znani so tudi natančnejši podatki o številčnosti oboroženih sil posameznih dežel NATO. Francija ima 503.000, Turčija 483.000, Zahodna Nemčija 465.000, Italija 420.000, Velika Britanija 315.000, Grčija 159.000, Nizozemska 124.000, Belgija 102.000, Portugalska 80.000, Norveška 38.000, Kanada 24.000 in Luksemburg 560 vojakov. Izmed 314.000 ameriških vojakov jih je 195.000 pripadnikov kopenske vojske, ki so vsi v Zahodni Nemčiji. Ameriško letalstvo v Evropi šteje 76.000 mož, ki so zvečine tudi v Zahodni Nemčiji. Ameriško 6. ladjevje, ki je v Sredozemlju ima 36.000 pripadnikov, 7.000 mož pa je v raznih štabih.

Indijska proizvodnja letal MIG-21

Indijski minister za vojaško industrijo Valit Mišra je pred kratkim izjavil v indijskem parlamentu, da bo Indija že v kratkem začela izdelovati modificirano verzijo sovjetskega prestreznika Mig-21, ki je znan po nazivu Mig-21 M.

Sprejem pri RO ZZB NOV Slovenije

V nedeljo dopoldne je bil pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije sprejem za člane tujih delegacij in delegacije iz SRH, ki so se udeležile slavnosti ob 25. obletnici naše osvoboditve. Delegacije je v imenu odsotnega predsednika Janka Rudolfa sprejel podpredsednik Bogdan Osolnik.

V francoski delegaciji je bilo več predstavnikov združenj bivših članov odporniških gibanj in deportirancev Grenobla in Iséra, središč francoskega odpora proti nacizmu. V italijanski delegaciji pa so bili predstavniki organizacije italijanskih partizanov ANPI iz Trsta, Gorice in Trbiča ter delegacija ANPI iz province in mesta Treviso. Poleg omenjenih sta bili tudi delegacija občinskega odbora ZZB NOV Delnice in Vrbovsko (SRH), torej iz krajev, ki sta v okviru tradicij NOB najtesneje povezana s Slovenijo in še posebej z Ljubljano.

Po sprejemu, ki je potekel v prisrčnem tovariškem vzdušju, ob obojestranskih izrazih prijateljstva, spominih na preteklo in pripravljenosti na nadaljnjo skupno borbo proti skupnemu sovražniku, so odšle delegacije na Trg revolucije, kjer so se udeležile slavnosti ob koncu tradicionalnega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«.

Delegacije, ki sta jih spremljala predsednik mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana Franc Taušer in predsednik komisije za mednarodne stike pri RO ZZB NOV Slovenije Vladimir Senk, so si med svojim obiskom — v soboto in nedeljo — ogledale vrsto naših zgodovinskih, kulturnih in drugih znamenitosti ter prireditev.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Letalske sile 1969-1970

AMERIŠKI ČASOPIS

»Aerospace International« je nedavno objavil, kot to dela vsako leto, podatke o letalski moči posameznih dežel na svetu. Naš sestavek je povzetek iz članka iz omenjenega časopisa.

NATO: varšavski pakt

V primerjavi med letalskimi silami NATO in varšavskega sporazuma so upoštevane le letala, ki spadajo v operativne sile. Gre pa za dve primerjavi: prva se nanaša na morebitno bojišče v severni in srednji Evropi, druga pa na bojišče v Južni Evropi.

V prvem primeru je razmerje letalskih sil takole:

Vrsta letal	NATO	Varšavski pakt	Od tega ZSSR
Lahki bombniki	50	260	220
Lovci-bombniki	1150	1285	820
Prestrezniki	450	2000	885
Izvidniška letala	400	250	220
Skupno	2050	3795	2145

Na morebitnem južnem bojišču pa je medsebojno razmerje takole:

Vrsta letal	NATO	Varšavski pakt	Od tega ZSSR
Lahki bombniki	—	60	60
Lovci-bombniki	550	215	105
Prestrezniki	300	860	295
Izvidniška letala	125	50	40
Skupno	975	1185	500

Ameriški pisec poudarja, da imajo dežele Varšavskega sporazuma sicer več letal, toda letala NATO je mogoče uporabljati v raznovrstnejše namene, imajo pa tudi večji dolet in nosilnost. Razen tega so možnosti, da letalske sile dodatno okrepe, večje na strani NATO.

Ameriške in sovjetske jedrske sile

Med ameriškim in sovjetskim jedrskimi silami je tole razmerje:

Vrsta jedrskega orožja	ZDA	ZSSR
Medcelinski izstrelki z oporiščem na kopnem	1054	1050
Balistični izstrelki na morju	656	160
Težki bombniki z velikim akcijskim doletom	450	200
Izstrelki s srednjim dosegom	—	700
Srednji bombniki	60	1050

Omenjeni podatki se nanašajo le na izstrelke, rakete in bombnike, ki običajno prenašajo jedrsko orožje in ki naj načeloma odigrajo strateško vlogo. Niso pa upoštevani, na primer, lovci-bombniki, ki so tudi lahko oboroženi z atomskim orožjem. Razen tega ima Zahod še petnajst bataljonov izstrelkov »zemlja-zrak« nikel hercules in dva bataljona izstrelkov hawk, ki pa spadajo v kopensko vojsko. Naposled je treba omeniti še 185 brezpilotnih ameriških letal bomarc za teritorialno obrambo, katerih dolet znaša 70 km in ki se dvignejo do 30.000 metrov visoko.

Ameriške letalske sile spadajo pod tri poveljstva. To so letalsko taktično poveljstvo v ZDA, ameriške letalske sile v Evropi (USAFE) in ameriške letalske sile na Tihem oceanu (PACAF).

V ZDA je kakih 115.000 mož in 1.000 letal raznih tipov. Ameriške sile v Evropi štejejo približno 25.000 mož, mednje spadajo tudi 3. letalsko poveljstvo v Veliki Britaniji, 6. letalsko poveljstvo v Španiji, 7. letalsko poveljstvo v Zahodni Nemčiji in letalska skupina v Turčiji. Skupno gre za približno 450 letal. Zelo močno je ameriško letalstvo na Tihem oceanu, saj ima približno 185.000 mož. Tam so tri letalska poveljstva: 5. poveljstvo je na Japonskem, Koreji in Okinavi, 13. poveljstvo na Filipinih, Formozi in Tajskem ter 7. poveljstvo v Južnem Vietnamu.

Sedmo letalsko poveljstvo v Južnem Vietnamu ima kakih 60.000 mož, od letal pa 340 lovcev-bombnikov, 40 izvidniških letal, 150 protigverilskih letal, 100 transportnih letal in večje število raznih drugih letal in helikopterjev.

Razen omenjenih poveljstev obstaja v ZDA še vojaško letalsko poveljstvo (MAC), ki ima 110.000

mož in več kot 400 raznih transportnih letal, in letalska nacionalna garda s 75.000 ljudmi in 1.600 letali. To pa so predvsem starejša letala. Naposled je treba omeniti še letalske rezerve, v katere spada 540.000 mož in 440 letal. Pregled ameriškega vojnega letalstva bi bil nepopoln, če ne bi omenili še letalstva kopenske vojske (10.500 letal in helikopterjev), mornariškega letalstva (8.500 letal) in letalstva ameriške pehote (1.200 letal in večje število helikopterjev).

SOVJETSKO LETALSKO SILE lahko razdelimo v štiri vrste: strateške sile, taktične sile, sile za zračno obrambo in transportne sile.

Sovjetsko strateško letalstvo je razporejeno predvsem v zahodnem delu Sovjetske zveze, v Ukrajini in na Daljnem vzhodu. Sovjetska zveza ima sorazmerno majhno število medcelinskih strateških bombnikov, toliko več pa bombnikov s srednjim doletom. Med prve spada 110 štirimotornih reakcijskih letal bizon in 90 štirimotornih letal medved, med druge pa 600 bombnikov Tu-16 in 150 bombnikov Tu-22, ki letijo z nadzvočno hitrostjo.

V taktičnem letalstvu se število aparatov v zadnjih devetih letih skoraj ni spremenilo. Sem spada približno 4.000 lahkih bombnikov, lovcev — prestreznikov, južnih lovcev, transportnih letal in helikopterjev. Med starejšimi le-

tali je treba omeniti Mig-17, Mig-19 in Il-28, med novejšimi pa Mig-21, Su-7 in Jak-28.

Obramba proti napadom iz zraka ima kakih 500.000 mož, razen letal pa tudi protiletalsko topništvo in rakete. Klasično protiletalsko topništvo, ki ga še vedno zelo cenijo, ima topove s kalibrom od 23 do 130 mm. Kljub temu predvidevajo, naj bi topove s kalibri iznad 57 mm postopoma nadomestili s protiletalskimi raketami. Zračna obramba ima skupno približno 3.400 lovcev raznih tipov.

Sovjetsko vojaško transportno letalstvo sestavlja 900 dvomotornih letal Il-14 in An-24 ter 600 štirimotornih letal tipa An-12 in Il-18. Razen teh ima Sovjetska zveza še nekaj takšnih transportnih letal tipa An-22. V primeru potrebe lahko ukrepa transportni letalski park tudi s civilnimi letali, zlasti s 150 letali z velikim doletom (Tu-104, Tu-114, Tu-124 in Tu134).

Sovjetsko letalstvo ima kakih 1.500 helikopterjev, in sicer tipa Mi-3 in Mi-4 (lahki), Mi-6 in Mi-8 (za prevoz enot), Mi-10 (za težke tovore) in Mi-12 (helikopter bodočnosti, ki ga namestavljajo v kratkem vključiti v vojno letalstvo).

Da bi bila slika sovjetske zračne moči popolnejša, je treba omeniti še mornariško letalstvo, ki ima približno tisoč letal in helikopterjev.

Osvobodilna gibanja v Afriki

Prebivalstvo portugalskih kolonij Angole, Gvineje in Mozambika se že več let uspešno bori s kolonialisti. V zadnjem času pa je prišlo do bistvenih sprememb v politiki Združenih držav Amerike, ki so se sedaj izrekle za nadaljevanje portugalske kolonialne oblasti. S tem so portugalske oblasti dobile pomembno podporo in so lahko sprejele proti osvobodilnim gibanjem v svojih kolonijah učinkovite ukrepe. Portugalci v akcijah proti upornikom nič več ne uporabljajo težkega orožja in velikih enot, temveč predvsem oklopna izvidniška vozila, lahka izvidniška letala in sodobno lahko orožje. Portugalska ima 9.500.000 pre-

bivalcev, njena vojska pa šteje 182.000 mož. Za vzdrževanje oblasti v kolonijah troši 40 odst. državnega proračuna. Uradno trdijo, da je v bojih proti gverilcem v letih 1961—1968 padlo le 3.759 ljudi. V Angoli in Mozambiku imajo Portugalci 60.000 svojih vojakov in še približno 40.000 mobiliziranih domačinov.

Portugalci obtožujejo Zambijo, češ da podpira upornike. Res je, da se je Zambija znašla v resni nevarnosti, zakaj s treh strani jo obkrožajo države, ki jim vladajo belci. To so Rodezija, Južnoafriška republika, Mozambik in Angola.

V Rodeziji približno 2.000 pripadnikov osvobodilnega gibanja veže nase 10.000 vladnih vojakov. Gverilci so zvečine pripadniki ZAPU (Rodezijsko-afriška narodna zveza), ki sodeluje z ANC (Afriški nacionalni kongres). S svojimi akcijami si prizadeva vzpostaviti omrežje oporišč in organizirati po vsej deželi odpor z namenom, da bi kasneje prešla na odprto osvobodilno vojno. Oporišča organizacija je najbolj razvita na rodezijski planoti, kjer je v zadnjih letih marsikaterega belca prisilila k umiku v rodezijsko prestolnico. Vladne sile sestavlja 3.600 vojakov (po en polk belcev in črncev), 3.000 mobiliziranih rezervistov in 2.700 belih Južnoafričanov. Vlada pa ima razen tega še 6.400 aktivnih in 20.000 rezervnih pripadnikov policijskih enot, izmed katerih je vsak tretji črnc.

Cilji pripadnikov ANC v Južni Afriki so podobni ciljem ZAPU in ZANU v Rodeziji, le da v Južni Afriki menijo, da bodo za prehod v odprto boj potrebovali več časa. Vladne sile v Južnoafriški republiki sestavlja 5.700 rednih in 22.300 mobiliziranih vojakov. V rezervi je 42.000 mož, medtem ko imajo policijske sile 28.600 aktivnih in 15.000 rezervnih pripadnikov. V oboroženih silah so samo belci. Razen tega je belo prebivalstvo, ki živi zunaj mest, vključeno v več kot 200 »poveljstev« z 51.500 pripadnikov.

Gverilske akcije v Jugozahodni Afriki usmerja SWAPO (Organizacija jugozahodnoafriškega ljudstva). Njeno aktivnost je občutiti zlasti na severu dežele.

S seje predsedstva ZRVS Slovenije

Seja, ki je bila v Ljubljani na sedežu Zveze, je izvenela v pravo za sejo celotnega odbora, ki bo 26. maja istotam.

Na tej seji so govorili o izvajanju strokovnega programa, ki poteka v skladu z načrti, tako da bi bilo v glavnem vse končano do poletja. O udeležbi in drugem so poročali predstavniki posameznih slovenskih občin, združenih v skupine po starih slovenskih pokrajinah. Od zadnje seje se je več ali manj udeležba na vseh oblikah skupinskega izobraževanja povečala, tako tudi v Ljubljani. Izmed mestnih občin se najbolj odlikuje občina Ljubljana-Vič-Rudnik, nekoliko pa še vedno zaostaja Center. Vseprisod se udeležba povprečno giblje med 80 in 90 odstotki.

Zanimivi so nekateri predlogi neposrednih izvajalcev programa. Eden izmed takih je bil ustanoviti posebno skupino iz uslužbencev javne varnosti, ki bi imeli v vojni posebne naloge. Drugi pa je, da bi ustanovili po šolah aktivne ZRVS. Toda težava je v tem, ker je premalo prosvetnih delavcev, ki so rezervni oficirji ali podoficirji. Zato naj bi v bodoče poš-

ljali več prosvetnih delavcev v vojaške šole.

Glede tistih članov ZRVS, ki so zaradi starosti ali slabega zdravja že izločeni, pa so predlagali, naj bi jih v bodoče na vse vaje vabili, ne pa pozivali. Torej bi bila njihova udeležba prostovoljna, ne pa obvezna.

Predsedstvo je razpravljalo tudi o predlogu za ustanovitev komisije za obrambno vzgojo prebivalstva, ki naj bi jo ustanovili na seji odbora. Ta komisija bi vodila delo okoli celotne obrambne vzgoje vsega prebivalstva.

Veliko pozornost so v temeljiti razpravi posvetili vsebini in denarnemu položaju osrednje slovenske revije za obrambno vzgojo »Naše obrambe«. Ugotovili so, da kljub za slovenske razmere sorazmerno zelo visoki nakladi še vedno niso izkoristili vseh možnosti za povečanje števila naročnikov. Kot vse druge revije tudi »Naša obramba« naročnika stane manj kot založnika, zato mora del stroškov nadomestiti nekdo drug. Če upoštevamo, da dobe člani ZRVS vsaj 70 odstotkov gradiva za obvezno strokovno izpo-

polnjevanje prav na straneh »Naše obrambe«, potem bi bilo koristno, da reviji družba čimbolj pomaga. Ta denar bi bil zelo koristno uporabljen. Nazadnje so sklenili seznaniti s problematiko izhajanja najvišje predstavnike. Glede vsebine revije pa je dobilo uredništvo popolno priznanje in podporo glede nadaljnjega dela na enakih načelih kot doslej.

Nadalje je predsednik ZRVS podal navzočim poročilo o poteku seje zveznega odbora ZRVJ, o kateri smo že poročali. Sekretar pa je poročal o dotokanju denarja iz proračuna, o prispevku za letalsko razstavo na Brniku in o zavarovanju članstva ob neugodnih, oziroma o vplačilu prispevka zanj. Predsedstvo je tudi sprejelo predlog poslovnika republiškega odbora ZRVS, ki ga je sestavil s sodelovanjem predsedstva Stane Kotnik. Predlog ima 52 točk in predstavlja temeljito navodilo za delo vodstva slovenske organizacije rezervnih vojaških starešin.

Kot zadnje so člani predsedstva razpravljali o registraciji občinskih odborov, evidenčnih kartonih in članskih izkaznicah. MP

ZA POMLAD VAM NUDIMO

ZENSKO IN MOŠKO KONFEKCIJO

- ženski PLAŠČI in KOSTIMI, HLAČNI KOSTIMI v novih barvah in modelih
- ženske OBLEKE in velika izbira BLUZ
- moške in ženske PLETENINE
- KLOBUKI in KRZNO
- moške OBLEKE, HLAČE, POVRŠNIKI in ŠPORTNI SUKNJIČI
- lepa izbira SRAJC in KRAVAT

EP SUPERMARKET Ljubljana

ODPRT VSAK DELAVNIK od 7,30 do 21,00 ure

BISERI PRODUKCIJ 1969:

MODERNA URA
LORD 71

MODERNA ZENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu:

TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14, 18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

LJUBLJANSKE OPEKARNE LJUBLJANA

obvešča

vse cenjene odjemalce, da na svojih obratih izdeluje vse vrste opečnih izdelkov

Vse informacije daje prodajni oddelek Cesta na Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

emi POLJČANE

IZDELUJEMO

lestence vseh vrst in oblik
viseče svetilke
plafonjere
držajne matice vseh vrst in dimenzij
razdelilce in plošče različnih velikosti in vrst
skupinske zvočne tastature
s transformatorji

IZVRSUJEMO

vse vrste elektro napeljav, montaže jakega in šibkega toka ter signalnih naprav
vse montaže strelovodnih naprav
vse storitve, spadajoče v stroko

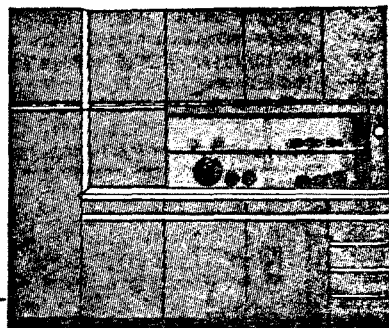
Z VARČEVANJEM PRI

KB
LJUBLJANA

DO
IZPOLNJENIH
ŽELJA

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

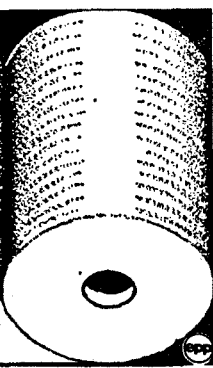
kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

Taloma

Sladkogorska
SLADKI VRH

Zelite sami splesti pullover, jopico ali obleko?
Potem se odločite za nakup

pletilnega stroja

»SWISS MAGIC«
po ceni 2650 din

ali »REGINA«
po ceni 2550 din

Izkoristite tudi možnost obročnega odplačevanja.

Veleblagovnica

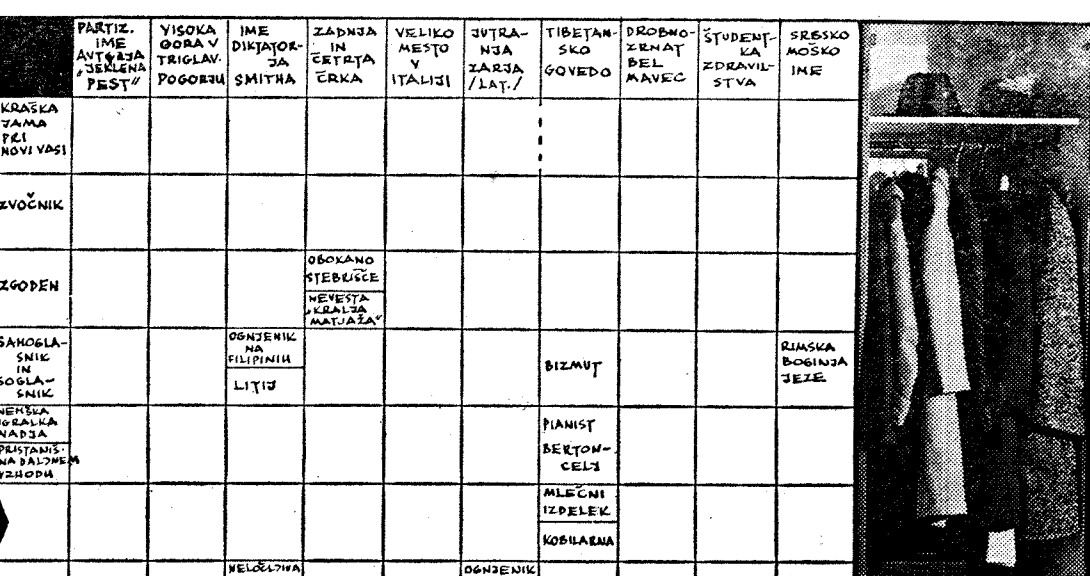
nama

LJUBLJANA
KOČEVJE
ŠKOFJA LOKA

*Če grauite
pozrite na stroške!*

»GRAMEX«

PRODAJA V SVOJIH POSLOVALNICAH: LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10 — LAVRICA — VRHNIKA
VSE VRSTE GRADBENEGA MATERIALA: CEMENT, BET. ŽELEZO, OPEČNE IZDELKE, APNO, SALONITNO KRITINO.
VSE VRSTE KERAMIKE, STEKLO, INSTALACIJSKI MATERIAL, STAVBENO-MIZARKE IZDELKE
ZAHTEVAJTE PONUDBE IN STROKOVNE NASVETE

[illegible]

Ime in priimek _____

poklic _____

Točen naslov: _____

KRIŽANKE »BREST« ŠTEV. 4

Za nagradno križanko »Bresta« štev. 4 smo prejeli 534 rešitev. Izrečani so bili sledeči reševalci:

1. Bon Franja, Viška c. 49/A, Ljubljana
2. Soper Slavka, Pedersiščeva 23, Novo mesto
3. Odar Franciška, Studor 2, Srednja vas v Bohinju, ki sprejmejo žensko ročno uro LADY ter
4. Vidmar Ludvik, Bohinjska Bistrica 190,
5. Ljubič Tone, Smartno pod Smartno goro, Ljubljana-Sentvid in
6. Sevsč Mirko, Radeče 47 pri Zidanem mostu, ki sprejmejo moško ročno uro znamke LORD. Izzrebani iz Ljubljane in okolice pridite po nagrado na upravo TV 15, Beethovnova 10, Ljubljana; ostala bodo prejeli nagrade po pošti.

Nagradna križanka „BREST“ številka 7

Reševalci nagradne križanke »Brest« štev. 7, pošljite nam rešitve do 20. maja 1970. Tudi to pot bomo nagrajenim izžrebancem namenili 6 ročnih ur DARWIL znamke LADY — LORD. Vsaka rešitev naj bo v svoji kuverti skupaj z nagradnim kuponom številka 7.

Imena izžrebanih reševalcev bomo objavili v štev. 22. z dne 27. maja 1970.

POGOVOR S FRANCIJEM STRLETOM,
USTVARJALCEM TELEVIZIJSKE SERIJE
»PO POTI SLOVENSKE DRŽAVNOSTI«

Delo trajne vrednosti

Minulo soboto smo videli zadnjega izmed prvih petih filmov televizijske serije »Po poti slovenske državnosti«. Gre za dokumentarce, ki jih lahko v dosedanji beri ljubljanske televizije — posvečeni petindvajsetletnici osvoboditve — po dokumentarni in umetniški vrednosti postavimo na prvo mesto. Večina prikazanega gradiva, združenega v gladko tekoč in prepričevalen filmski zapis o času, na katerega spomin že blede, je bila javnosti prvič predstavljena. »To so filmi o veličini našega malega naroda, ki je zavrgel hlapčevsko preteklost svojih meščanskih politikov, se uprl nasilju in uničenju ter si vzel pravice, ki mu grejo kot narodu; to je filmsko obujena zgodovina našega boja in zato dragoceno pomagalo za patriotično vzgojo...« je dejal Franci Strle, režiser televizijske serije »Po poti slovenske državnosti«.

POZNAMO VAS KOT AVTORJA PARTIZANSKEGA KVIZA »NITI NASEGA ŽIVLJENJA«, LETOS PA STE SE NAM PREDSTAVILI KOT REŽISER FILMOV O NASTAJANJU SLOVENSKE DRŽAVNOSTI. VAŠE USTVARJALNO DELO JE TOREJ USMERJENO V ČAS PRED VEČ KOT PETINDVAJSETIMI LETI... ZAKAJ?

Lahko rečem le to, da mi ta snov »leži«. S tem, ko obravnavam zgodovino našega osvobodilnega boja in naše revolucije, znova doživljam tiste veličastne dni, ki sem jih z nepotvorjenim mladostnim žarom doživljal nekoč. Gre pa tudi za neko naključnost... V začetku sem namreč pripravljaval kmetijske oddaje in nato prispevke iz delovnih kolektivov. Zgodilo pa se je, da je neka tovarišica obupala in odpovečala pripravo oddaje iz zgodovine KPS. To delo sem prevzel jaz in ga kljub časovni stiski uspešno dokončal. To je bila filmska zgodovina »Od Čebina do IV. kongresa ZKS«, ki so jo v naši televizijski hiši ocenili kot izredno uspešno delo. Tako opogumljen sem izdelal še prikaza »Od obznanje do Čebina« in »Vrenje med Slovenci po Oktobru« ter tako sklenil cikel iz zgodovine komunističnega gibanja na Slovenskem. Sledili so trije polturni filmi o ilegalnih in partizanskih tiskarnah, ki so bili prav tako ugodno ocenjeni. Pri tem sem pridobil izkušnje za nadaljnje delo v dokumentarnem oziroma zgodovinskem žanru in voljo, da sistematično obdelam posamezna pod-

ročja našega osvobodilnega boja. Želel bi še omeniti, da je zamisel o filmski obdelavi nastajanja slovenske državnosti sprožil že pred leti Dušan Fortič, direktor televizijskega programa. Jaz sem se takrat bolj ogreval za filmsko obdelavo zgodovine brigad, ko pa sem gradivo o slovenski državnosti podrobneje spoznal, me je snov zagrabila z vso močjo.

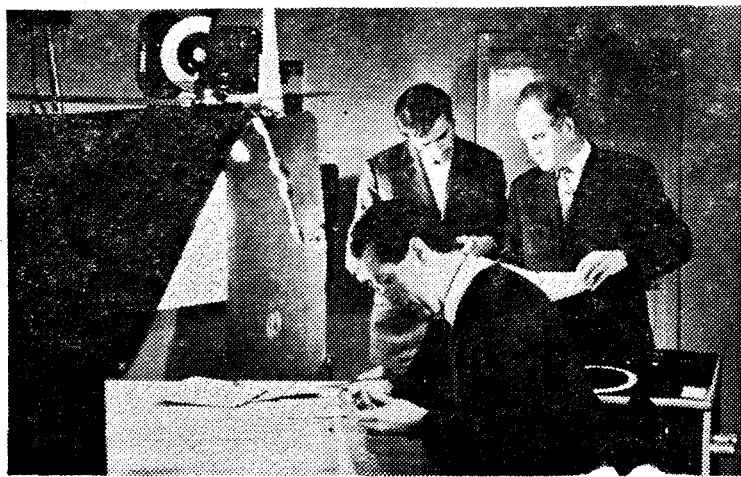
VSE TE DRAGOCENE PARTIZANSKE DOKUMENTE IN FOTOGRAFIJE, KI STE JIH VTKALI V MOZAIK ZAPISANEGA, BI NE MOGEL POISKATI ČLOVEK SAM; V KONICI FILMA »PO POTI SLOVENSKE DRŽAVNOSTI« SEM ZASLEDILA VRSTO IMEN SOUTVARJALCEV... BI NAM JIH PREDSTAVILI?

Najprej bi omenil scenarista. To sta: za filme, ki ste jih gledali, Darko Marolt, za drugi del serije pa Mitja Potokar. Pred leti, ko smo se po nasvetu prof. dr. Maksa Snuderla obrnili nanju, sta bila oba še študenta prava (Darko Marolt je medtem že diplomiral). Ti scenariji bi bili trd oreh celo za priznane zgodovinarje, zato je treba pohvaliti njun pogum, da sta se tega dela lotila in ob tolikih predelavah teksta tudi vztrajala. Delo je bilo namreč tako zahtevno, da se ga pravzaprav ne da plačati... Po scenariju se napiše snemalna knjiga, ki jo navadno sestavi režiser in snemalec. V našem primeru pa smo poleg glavnega snemalca Ludvika Burnika pritegnili še Zlato Slugo iz Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani kot poznavalko partizanske fotografije in Marja-

na Koširja kot poznavalca filmskih arhivov. Posebej bi želel poudariti velik ustvarjalni prispevek trikotajstra Ludvika Burnika, ki je poln idej, kako najustreznejše slikovno ponazoriti posamezne vsebinske detajle. Zlata Sluga je izbrskala nekaj izredno dragocelih posnetkov, Marjan Košir pa je pregledal filmske arhive Triglav filma, Filmskih novosti, Jugoslovanske kinoteke in Zastave filma ter odkril mnogo še neobjavljenega filmskega gradiva. Po zaslugi izredno sposobnega filmskega organizatorja Ljuba Strune smo z veliko muko prišli do filmskega gradiva, ki ga je Božidar Jakac posodil Muzeju II. zasedanja AVNOJ v Jajcu. Televizijska serija »Po poti slovenske državnosti« je torej kolektivno delo in vseh sodelavcev pri najboljši volji ni moč niti naštet.

V ČASU PRIPRAV IN ISKANJA GRADIVA STE POTRKAJI NA PRENEKATERE DURI: PREPRICANA SEM, DA JE BILO RAZUMEVANJE VAŠE DELO NA PRETEK, DA JE BIL POMEN LE-TEGA PRAVILNO OCENJEN IN DA NA SVOJI POTI NISTE NALETALI NA LJUDI, KI BI VAM NE PONUDILI ROKE V POMOC... IMAM PRAV?

Da, za slikovno gradivo smo se poleg domačih muzejev obrnili še na muzeje v Beogradu, Zagrebu in Jajcu (skupaj dvanajst), Institut za zgodovino delavskega gibanja iz Ljubljane, Foto Slovenijo, štiri filmske arhive; asistent Milenko Strašek pa je obiskal blizu dvesto nekdanjih borcev in aktivistov. Posebno pazimo, da se izposojene fotografije in dokumenti ne izgube, za protiuslugo pa brezplačno izdelamo tudi po dve reprodukciji. Moram reči, da smo pri tem široko zasnovanem delu našli na vsestransko pomoč in razumevanje. Mnogi borci so nam kljub slabim izkušnjam iz preteklosti dali na voljo svoje albume in drugo spominsko gradivo iz narodnoosvobodilnega boja. Razumljivo je, da se je tu in tam tudi zataknilo. Tako je sedanj lastnik hiše na Finžgarjevi 12, kjer se je v stanovanju Ribičičevih septembra 1941 vrhovni plenium OF konstituiral v Slovenski narodnoosvobodilni odbor, več mesecev preprečeval snemanje notranjih prostorov. Vendar je to nerazumevanje pripisati predvsem

Slika prikazuje prizor iz trikotajstra, kjer oživljajo partizanske dokumente in fotografije. Od leve proti desni so: trikotajster LUDVIK BURNIK, asistent MILENKO STRASEK ter FRANCI STRLE, redaktor in režiser serije televizijskih dokumentarnih filmov o nastajanju slovenske državnosti.

dejstvu, da smo ta zgodovinski dogodek zanemarili in da smo sploh premalo storili za zaščito zgodovinskih spomenikov iz narodnoosvobodilnega boja.

DOKONČALI STE PRVIH PET FILMOV TELEVIZIJSKE SERIJE »PO POTI SLOVENSKE DRŽAVNOSTI«, KI OBRAVNAVAJO DRŽAVNOSTNE PRVINE NA SPLOŠNI OZIROMA VODILNI RAVNI; NAME-RAVATE PA POSNETI SE ŠTIRI... O ČEM BOSTE SPREGOVORILI V NJIH, KAKO DALEČ STE S PRAVAMI IN KDAJ JIH BODO PREDVAJALI?

Pet filmov smo že predvajali, štirje pa so v delu; od tega sta dokončana filma o vojnem gospodarstvu in civilnem zdravstvu. Osmi film bo obravnaval znanost, umetnost in kulturo, deveti pa partizansko šolstvo. Ti filmi bodo na sporedu v jeseni, verjetno za 25-letnico proglašitve republike. Ob tem bi rad povedal, da je treba nastajanje slovenske državnosti razumeti kot proces in kot vseljudsko revolucionarno gibanje. Dogodki in zgodovinske prelomnice na vrhu so navadno le potrjevale doseženo stanje spodaj med množicami, bilo pa je seveda tudi obratno, da so ukrepi vodilnih organov povzročali nove prelome. Skratka, slovenska državnost je nastajala ne samo pri

vrhu, marveč so bile njene prvine prisotne povsod... Prav ta drugi del naše serije naj bi pokazal, kako je nastajajoča slovenska država obsegla vse kotičke javnega življenja in kljub vojnim razmeram učinkovito delovala. Da pa bi bila slika v tem pogledu popolna, bi bilo treba filmsko obdelati še partizansko sodstvo, odlično organizirano ter učinkovito socialno varstvo ter ves sklop partizanskih vojnih bolnišnic. Veči del gre za edinstvene primere ne samo pri nas, ampak na svetu sploh, zato bi bile zadevne filmske obdelane pridobive zanimive tudi za druge narode.

IZ DNEVA V DAN JE MANJ TISTI, KI BI SVOJE DELO POSVEČALI ČASU, KI — TAKO JE BILO IZREČENO V ENI IZMED VASIH ODDAJ — GA NI BILO DANO DOŽIVETI NOBENEMU DRUGEMU SLOVENSKEMU POKOLENJU; OB PODOŽIVLJANJU LE-TEGA SO PRAV GOTOVO VZNIKLE NOVE IDEJE... VASI NAČRTI IN ŽELJE?

O načrtih in idejah bi ne govoril rad, ker jih je preveč. Trenutno si najbolj želim, da bi dokončal daljšo leposlovno pripoved in sploh bi rad našel čas, da bi se lahko posvetil pisanju iz tistih dni...

Pogovor pripravila:
MILENA STRAJNAR

Dipestr - gradbeni material prihodnosti

V prijazni gorenjski vasi Vodice je nekaj stala večja opekarna, vsaj za tiste čase. Dajala je kruh nekaj desetletim delavcev in oskrbovala z opeko bližnja gradbišča. Glina ni bila najboljša, transport izdelkov je bil drag, ker v bližini ni bilo železnice. Pa tudi opekarna je ob razvoju drugih, sodobnih opekarn z mnogo boljšimi možnostmi vedno bolj postajala pritlikavec.

Tedaj so se v podjetju MEGRAD odločili za nekaj drugega: opekarno bodo opustili, v poslopjih pa začeli proizvodnjo penastega betona. Ta sodobni gradbeni material si je v industrijsko razvitih zahodnih državah priboril že pred desetletji vodilno mesto med materiali v gradbeništvu.

Tako je v nekdanji opekarni v Vodicah leta 1968 steklo poskusno obratovanje, lani pa že redno. S tujko se gradbeni material, ki ga tam izdelujejo, imenujejo dipestr, to pa po načinu obdelave in po kemičnih sestavinah, ki povzročajo, da se beton peni.

Izdelava dipestra je nekoliko bolj zapletena kot žganje opeke, zato je tudi cena nekoliko večja. Fini kremenčev pesek, tako droban, kot je na primer mivka, zmešajo z boljšo vrsto cementa in apnom v prahu, seveda v natanko določenem razmerju. Vse to zamesijo z vročo vodo in dodajo penilec, katerega sestava je s patentom zaščitena poslovna tajna. Tekočo maso zatem seveda dobro premešajo v kalupe na vagončkih in odpeljejo na strjevanje. Ko se beton strdi, ga z žlicami razrežejo na kvadre ali plošče, nato pa še enkrat porinejo v velike cisterne, kjer ga nekaj časa kuhajo v pari s temperaturo nad 200 stopinj in seveda pod pritiskom. Ko se ohladi, opeko ali ploščo zložijo v kvadre in povežejo z jeklenimi trakovi. Zdaj je opeka pripravljena za transport.

Graditelj, ki se je odločil zidati z di-

pestrsko opeko, bo morda sprva nekoliko razočaran, ko bo moral odšteti zanjo nekaj več, kot bi moral za navadno iz žgane gline ali ugaskov. Toda če vzame v roke svinčnik in začne računati, bo kaj kmalu ugotovil, da je mnogo prihranil.

Začne se pri prevozu. Cele kubike dipestrske opeke naloži na kamion viličar. Včasih so opeko vsak kos posebej nakladali ročno. Dipestrska opeka je mnogo lažja kot tista iz žgane gline, zato jo kamion lahko naenkrat prepelje mnogo več. Razkladanje je spet mnogo hitrejše in cenejše. Največ prihranka pa je pri zidavi.

Zaradi slabe toplotne prevodnosti so lahko zidovi iz dipestrske opeke 20 odstotkov tanjši, kot bi bili iz žgane opeke, pa še to predvsem zaradi trdnosti. Toplotna izolacija pa je kljub temu veliko večja kot pri zidovih iz drugega materiala. Vsa skrivnost tega so nešteti zračni

Dekletu — poskusnemu zajčku so na lice položili dipestrsko ploščo, z druge strani pa je na ploščo usmeril varilec curek žarečega plina. Toda temperatura, ki drugače topi železo, ni prodrla skozi nekaj centimetrov debelo ploščo in dekle je čutilo merda na svojem lepem licu samo večjo toploto. Dokaz za odlično toplotno izolacijo dipestra!

mehurčki v blokih, zrak pa je slab prevodnik toplote.

En dipestrski zidak zaleže za več kosov drugačne opeke, zato zidar zida veliko hitreje. Zaradi majhne teže lahko dviga vsak zidak spet mnogo lažje. Ostri robovi omogočajo, da je zid kar najbolj gladek. Bloke lahko med seboj tudi lepijo ali pa jih spajajo s podaljšano cementno malto. To nanašajo s posebno lopatico v zelo tankem sloju, tudi manj kot petmilimetrskem. Ze s tem graditelj za mnogo zniža gradbene stroške.

Včasih so zidarji stavbo od zunaj in od znotraj morali najprej ometati z grobo, nato pa še s fino malto, poprečno na vsaki strani dva centimetra na debelo. Pri gradnji z dipestrsko opeko pa to ni več potrebno. Če je slučajno kak površen zidar zagrešil kje kakšno napako in dopustil, da iz sicer ravne stene štrli kak rob, ga lahko pobrusimo. Nato z zunanje strani stavbo obrizgamo samo z obarvanim ometom iz plastične mase kak milimeter ali dva na debelo. Z notranje strani pa zid pobarvamo z izravnalno maso ali s tankim slojem mavca, nato pa prilepimo nanj tapete ali pa ga pobelimo.

Če pri zidavi kak zidak ne ustreza — samo navadno žago v roke in kos bo kot nalašč! Še skrhali je ne bomo in tudi manj sile bomo potrebovali kot pri žaganju smrekovine.

Včasih so za razne instalacije morali klesati po zidovih kanale. Pri dipestru pa samo z nekajnim zaobljenim dletom kanale ali žlebove samo urežemo, položimo instalacijo in spet zamažemo.

Dipestrske plošče lahko uporabimo tudi na stavbah, zidanih z drugim materialom. Z njimi oblagamo stropne in stene zaradi boljše toplotne in zvočne izolacije, lahko pa tudi zaradi varnosti pred ognjem. Saj dipestr ne gori in je lahek tako kot les, tudi v vodi plava.

Kot že rečeno, je tovarna šele lani za-

Dekle zlahka drži v rokah takle blok, ki bi drugače tehtal vsaj 20 kg

čela redno proizvodnjo. Potrošnja dipestra narašča, z njim gradijo tako velike stavbe kot enodružinske hiše. Zato bo MEGRAD obrat razširil. Za dipestr ni zimske sezone, z njim je moč graditi tudi v hudem mrazu, zato obrat dela vse leto, pa kljub temu težko ustreže vsem kupcem. V bližnji prihodnosti bodo začeli izdelovati cele stene iz dipestra, okrepljenega z mrežo iz betonskega železa. Tako se bo gradnja še bolj pocenila.

Zato upravičeno lahko zapišemo, da je DIPESTR, ki ga proizvaja obrat penastega betona MEGRADA v Vodicah pri Ljubljani gradbeni material bodočnosti, ki bo najbrž počasi izpodrinil druge gradbene materiale.

REZKA TRAVEN:

Temeniška — Stiška četa

Nadaljevanje

Borci Temeniške čete, ki so bili primerno poučeni o uporabljanju orožja in razstreliva, so sklenili, da bodo začeli s sabotažnimi akcijami.

V prvem obdobju narodnoosvobodilnega boja je bila nadvse pomembna parola »uničenje vseh prometnih zvez in naprav, ki bi služile okupatorjevi vojski«, zato so začeli borci Temeniške čete uničevati in rušiti dolensko železniško progo. V noči od 1. do 2. septembra so se spet spustili v dolino in postavili zagozo na železniški progi v bližini Radohove vasi; med akcijo jih je presenetila italijanska patrulja. Janez Učakar, ki je sodeloval v tej akciji, pripoveduje: »Medtem ko je skupina treh borcev pripravljala zagozo na železniški progi, smo bili drugi borci v zasledah; ena je bila v bližini železniške postaje v Radohovi vasi pod vodstvom Mira Perca, druga skupina pod mojim vodstvom pa v zasedi pod vasjo Veliki Gaber. Pred nami so se pojavili Italijani, kot bi zrastle iz tal. Partizan Milan iz moje skupine, ki je znal italijanski, je zavpil: 'Mani in alto!' Eden izmed Italijanov je takoj odvrnil orožje, drugi pa je zgrabil za pištolo; toda prehiteli smo ga, in padel je pod našimi strelji. Padlo je še več Italijanov, eden pa je po-

Natlačen za izstop iz članstva pokrajinskega sosveta. V pismu Grazioliju, v katerem sporoča odstop, pravi, da je treba iskati storilce dejanja kje drugod, ne med nedolžnimi domačini.¹⁷

V tistem času je že dobro delovala obveščevalna služba OF, ki je borce Temeniške čete takoj obvestila o italijanski protiakciji. Tako so se iz previdnosti umaknili v gozdove nad vasjo Javorje ob italijansko-nemško okupacijski meji, kjer je bil možen prehod na nemško stran.¹⁸

Borci Temeniške čete pa so se tako približali okupacijski meji, da so jih opazili obmejni italijanski stražarji. Streljali so na partizana Lojzeta Terčiča in Vilija Mayerja, ki sta bila tedaj na poti v Temenico, kjer naj bi proizvedla pri mlinarju Janezu, kakšen je položaj v Temeniški dolini. Medtem ko se je Lojze Terčič skrčil v bližnje grmovje, je uspešno Viliju Mayerja obvestiti druge borce, da so se pravočasno umaknili na nemško stran. Več dni so se borci Temeniške čete premikali iz kraja v kraj ob okupacijski meji med Libergo in Kostrevnico, nato pa so se vrnili na italijansko stran nad Bogenšperk. Iz varnostnih razlogov so na nemški strani zakopali puško-mitraljez, puške in municijo. Po povratku na italijansko stran, so našli taborišče razdejano. Miro Perc je poslal v Ljubljano Janeza Učakarja in Srečka Zgajnarja, da bi zbrala opremo za postavitev novega taborišča. Šotorska krila je dobil Janez Učakar v Šiški pri Medveščkovih, sanitetno omario, daljnogled in zemljevide pa so mu priskrbeli člani glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Pri prenašanju tega materiala iz Ljubljane mu je pomagal skojevac Tonček Kosmač iz Zgoranje Šiške.¹⁹ Vojaške zemljevide je preskrbel tudi za Temeniško četo Milan Šval iz Ivančne gorice, katere mu je dal bivši jugoslovanski orožnik Martin Jordan iz Stične.²⁰

V Ljubljano sta odšla tudi Miro Perc in Janez Jeras. Medtem ko je Janez Jeras nadzoroval nakladanje vojaške opreme na Figočevem dvorišču, namenjene za Temeniško četo, se je Miro Perc sestal z Alešom Beblerjem-Primozem, članom glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, in z drugimi voditelji narodnoosvobodilnega boja pri Kravosovih v Gradišču, kjer so razpravljali o obnovitvi Temeniške čete.²¹

Srečko Zgajnar je v Ljubljani obiskal politično aktivistko Marjano Draksler z namenom, da bi odšla na Temenico in poiskala borce Temeniške čete. Na partizanski javki v mlinu pri aktivisti Janezu v Temenici je Marjana Draksler dobila Vilija Mayerja, Milana Mehleta in Lojzeta Terčiča ter jih napotila v Ivančno gorico k Zajčevim. Vili Mayer in Milan Mehle sta odšla k Zajčevim in nato v njihovo zapuščeno hišo v Znojle, k Zajčevim v Znojle — ki so bile znane kot

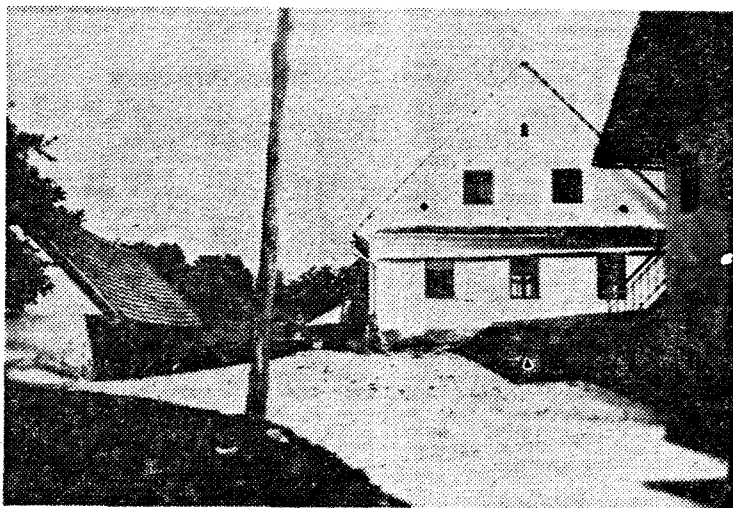
partizanska vas — so prišli še drugi borci Temeniške čete; v začetku oktobra 1941 pa še novinci, ki jih je poslalo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet iz Ljubljane za okrepitev Temeniške čete.²²

Jože Slovinc-Kovboj z Ježice pri Ljubljani, ki je prišel kot novinec iz Ljubljane, pravi, da so takrat prišli tudi Jože Draskler-Povh, Lojze Gogala-Florjan, Franci Gorjanc-Bobek, ki so bili vsi z Ježice pri Ljubljani. V gozdu nad

bi sodelovalo več partizanskih enot.

Ponovno formirana partizanska enota na severozahodnem delu Dolenjske, preimenovana v Stiško četo, okrepljena z novimi silami in orožjem, je bila sposobna opravljati naloge, ki jih je predvideval načrt glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet.

Že v prvi polovici oktobra 1941 so borci po navodilih glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet odšli prek okupacijske meje

Hiša v Znojilah pri Zajčevih, kjer je bilo oktobra in nekaj časa tudi v novembru 1941 bivališče borcev Stiške čete. Fotografija je pomembna tudi, ker so rekli Znojilam partizanska vas.

Muljavo so jih sprejeli borci Temeniške čete: Ciril-Kalinger-Andrejev z Ježice, ki je bil že v Mokriški četi, Janez Jeras-Džule, Slavko Kunc-Slavc, Vili Mayer-Martin, Milan Mehle, Miro Perc, Maks Fischer, Lojze Terčič, Janez Učakar-Skarje in Srečko Zgajnar.²³

Iz Ljubljane sta se pred prihodom novincev vrnila Miro Perc in Janez Jeras, kjer sta poleg drugih opravil organizirala tudi prevoz vojaškega materiala iz Ljubljane na Muljavo. Iz gozda nad Muljavo, kamor ga je pripeljal avtoprevoznik, so ga odnesli borci Temeniške čete na Kremenjek, kjer so si postavili novo taborišče pod zaselkom Srebotnice.²⁴

Po ureditvi taborišča na Kremenjeku so borci Temeniške čete odšli na nemško stran po orožje, kjer so ga zakopali pred razhodom Temeniške čete.²⁵ Orožje so na Kremenjek prinesli tudi skojevci Edi Hrast, Stanko Kovačič iz Vira pri Radohovi vasi, Srečko Zajc iz Ivančne gorice; Tone Puš iz Radohove vasi je oddal mitraljez Jožetu Drakslerju, pištolo za komandirja Mira Perca pa je prinesla iz Ljubljane Zorka Kravos.²⁶

V začetku oktobra 1941 je bila partizanska vojska na področju Dolenjske kakor tudi v drugih predelih okupirane Slovenije številčno že tako močna in tudi vojaško izvežbana, da je lahko glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet izdelalo načrt za večje sabotažne akcije in napade na sovražnikove postojanke, kjer naj

na nemško stran, da bi izvedli skupaj z Moravsko četo večjo sabotažno akcijo; ker borcev Moravske čete ni bilo na dogovorjeno mesto, se je Miro Perc odločil, da bodo uničili vodno črpalko pri železniški postaji pri Kresnicah. Na poti proti Kresnicam so se spopadli z nemško stražo. V tem spopadu je padel en nemški vojak, pri partizanih pa ni bilo žrtev. Le pomočnik mitraljeza Johana, ki je zaostal za drugimi borci na dvorišču nemške postojanke na Ponovičah pri Litiji, je padel v sovražnikove roke. Nemci so ga poslali v Ljubljano, kjer je bil zaradi pomanjkanja dokazov o sodelovanju s partizani spuščen ter je nato odšel v začetku januarja 1942 ponovno v partizane na Kožljek.²⁷

Nemško poročilo o spopadu partizanov z nemško stražo naveda, da so 9. oktobra zvečer partizani napadli železniško patruljo pri železniškem predoru pri Poganku, kjer je bil ubit en Nemec, eden pa je bil ranjen.²⁸

15 Janez Jeras, u. v. in op. 8

16 Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni Jugoslavije (citiram ZD. NOV), del VI, knjiga 1, dok. 149, str. 373 in dok. 157, str. 386

17 Arhiv IZDG, Fasc. 923/II

18 Glej op. 11

19 Glej op. 8

20 Milan Šval, u. v.

21 Janez Jeras in Zorka Kravos, u. v.

22 Marjana Draksler, Lojze Terčič in Pepca Zajc-Udovič, u. v.

23 Jože Draskler in Jože Slovinc, u. v.

24 Janez Jeras in Jože Slovinc, u. v.

25 Janez Jeras in op. 8

26 Stane Hrast, Zorka Kravos in Tone Puš, u. v.

27 Glej op. 24

28 Radko Polić, Čudežna pomlad, str. 30

Dobro je če veste...

VRNJAČKA BANJA JE ZNANA PO RAZSEZNIH PARKIH, GOZDICKIH, CVETJU IN ZELENIJU. S toliko zelenja se ne more pohvaliti nobeno naše mesto. V malokaterem mestu je toliko ptic pevk, ki poživljajo gozduke, drevede, vrtove in kopališča. Vseposvoda se že od zgodnje spomladi razlega petje slavčkov, kosov in drugih ptic. V Vrnjački Banji nihče ne nadleguje ptic. Vsi jih ljubijo, pozimi skrbijo za njihovo prehrano in jih varujejo. Do lanskega leta je živel v Vrnjački Banji Josip Farkaš, doma iz Vojvodine. Trideset let je tovarševal z — vrabci. Kamorkoli se je napotil, povsod ga je spremljala jata vrabčkov. Požvižgal je in že so vrabci prileteli in mu sedli na rame, glavo roke... Vsak vrabec, ki ga je poklical po imenu, pri prili prilete... Farkaš in njegova vrabčja tovarišja sta bila velika privlačnost Vrnjačke Banje. Farkaš ni več. Odselil se je. Ostal pa je prijateljski, plemeniti odnos meščanov, zlasti otrok, do pravih prebivancev parkov in gozdičkov v Vrnjački Banji.

ARISTID, slavni atenski državnik in vojskovodja, ki je živel od približno 520. do 468 l. pr. n. št., je bil poto-mec ugledne rodbine. Znan je bil po pravičnosti in poštenju, ki sta mu prisluzila vzdevek PRAVICNI. 477. l. so zato prav njemu zaupali nalogo, naj določi višino denarnega prispevka, ki ga bo vsak član Zveze Aten in grških mest plačeval v splošni sladi za borbo zopet Perzijo. Položaj zveznega daj-gajnika je omogočal številna okoriščanja in zlorabe, Aristid pa ni svojega položaja nikdar izkoristil. Čeprav je bil iz bogate rodbine, je umrl v revščini ter so ga pokopali na državne stroške, njegovi ženi pa so priznali podporo, nekakšno družinsko pokojnino. Njegov značaj nam utegne še najbolj ponazoriti oziroma osvetliti dogodek pri nekem glasovanju, ki se je tikal prav njega. V Atenah so državljani enkrat na leto odločali, ali ne bi kazalo za določen čas izgnati koga od vplivnih vodilnih ljudi, ki bi lahko, sprito svetega položaja, ogrozili demokracijo. 488/82. leta so izgnali tudi Aristida. Ob glasovanju je zaprosil neki nepisnem državljanu Aristida, naj napiše na črep (glasovnico) ime: Aristid, t. j. naj napiše ime človeka, ki ga je treba izgnati. Aristid je prosilcu ustregel, vprašal pa ga je, kaj mu je Aristid hudega storil. Kmetič mu je odgovoril: »Nič, saj ga sploh ne poznam, vendar pa me vznemirja, da mu vsi pravijo PRAVICNI.«

ZIVLJENJSKI POLOŽAJ SUZNJA V STAREM RIMU je bil neprimerno boljši kot v večini vzhodnih držav s suženjskim družbenim redom. Res je, da so semtertja sužnja hudo kaznovali. Če je suženj poskušal večkrat zbežati, so ga žigosali, tako da je lahko vsakdo že na prvi pogled ugotovil, kdo je. Če je bil suženj dobra delovna moč, si je gospodar ponavadi prizadeval, da ga ne bi zgubil. Za posebne zasluge ga je celo osvobodil ali pa mu omogočil, da se je odkupil z denarjem, ki ga je privarčeval od napitnin ali manjših zaslužkov, ki so mu bili zagotovljeni. Življenje mu je lajšala zlasti možnost ženitve in ustanovitve družine. Sužnji iz takih družin so bili prav posebno vdani družinam, v katerih so se rodili, neprimerno bolj ko sužnji, ki so jih kupovali na trgu.

ZUKOJEDE RASTLINE lovijo z raznimi »pastmi« žuželke, ki jih potrebujejo za svojo prehrano. Čeprav gre za zelene rastline, ki tudi same črpajo hrano ter ustvarjajo, enako kakor vse druge rastline, redilne snovi iz vode, rudnin, ogljikove kisline in sončne energije, so se postopno usmerile še na pridobivanje »dodatne« hrane, v prvi vrsti zaradi nezadostne količine azotnih spojin v zemlji, spojin, ki so izredno važne za njihovo rastje. V telesu žuželk je mnogo takih snovi. Žukojede rastline »prebavljajo« žuželke tako, da izločajo določene sokove in encime (snovi, sorodne beljakovinam), s katerimi razkrojajo sestavine žuželk v preprostejše organske spojine, ki jih nato rastlina vsrka, trdi deli žuželk, npr. oklep, pa ostanejo nerazkrojeni.

PRODAM — enosedezni in dvosedezni invalidski motorni voziček na ročno upravljanje. Vozička sta v dobro ohranjenem stanju.

Frančiška Dobovšek, Črnuče 19.

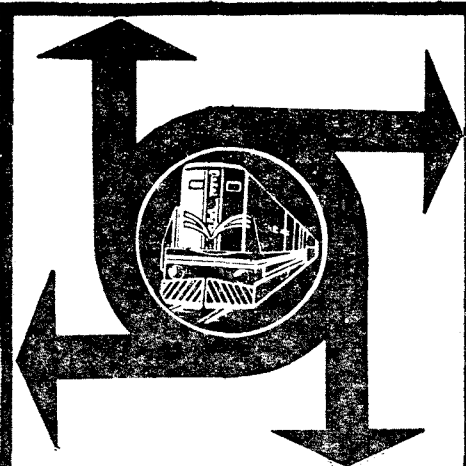

Narodni heroj Janez Učakar

begnil. Pri tem spopadu smo zaplenili dve puški, pištolo, dve bombi in eno čelado.¹⁵

O tem spopadu v Radohovi vasi med borci Temeniške čete in italijansko patruljo so Italijani poročali, da je bila napadena 1. septembra pri Bregu njihova izvidniška patrulja, pri čemer sta bila ubita komandir patrulje poročnik Livio Zanini in vojak Giuseppe Mattioli iz pehotne divizije »Isonzo« v St. Vidu pri Stični pri nočnem pregledovanju železniške proge.¹⁶

Po brezuspešnem prizadevanju Italijanov, da bi izsledili storilce, so aretirali okoli 100 ljudi s področja, kjer je bila izvedena omenjena akcija. Represalijo proti civilnemu prebivalstvu je izkoristil

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA

NOVI POSLOVNI DIZELMOTorni VLAK IZ LJUBLJANE V BEOGRAD
V MANJ KOT ŠESTIH URAH

EMONA EKSPRES na progi Ljubljana—Beograd

Iz Ljubljane	5.30
Zidani most	6.20
Zagreb	7.16
Beograd	11.26

Iz Beograda	15.24
Zagreb	19.24
Zidani most	20.28
Ljubljana	21.20

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife-postrežba v vlaku — stevardese — spalni in konferenčni oddelki! Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesi! Izkoristite ugodnosti hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim DIZELMOTORNIM VLAKOM EMONA EKSPRES! Vse informacije: ŽŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO, Ljubljana, Titova 32, tel.: 311-851

HITRO

UDOBNO

VARNO

„TV 15“ ZA MLADINO

Sprejeli smo Kurirčkovo pošto

Tudi skozi Trebnje je potovala »Kurirčkova pošta«. Ob tej priložnosti so pionirji naše šole pripravili kratak kulturni program. Pri tem nam je pomagal tovariš Igor Križanovski, nekdanji partizan, ki se je preoblekel v fašista Pepeta in pripravil zasedo pri občinski zgradbi v Trebnjem. Okrog majhnega bunkerja je napeljal bodečo žico, in tako ni mogel nihče čez, ne da bi ga Pepe videl. Pionirji, ki so nosili kurirčkovo torbo s pozdravi predsedniku Titu, so se znašli. Z zvijačo jim ga je uspelo razorožiti in tako so varno prinesli kurirčkovo torbo, ki jo je ob deseti uri sprejela Mojca Mihevc, načelnica pionirskega odreda »Zdenke Krapš« iz Trebnjega. Nato nam je tovariš Štrajnar pripovedoval o življenju med NOB.

»Za vaš praznik vam iskreno čestitamo in želimo, da bi nas še dolgo vodil, po poti napredka, pravice in miru,« pa je bilo zapisano v pismu predsedniku Titu, ki ga je prebrala načelnica pionirjev.

Ob enajsti uri smo se poslovili od kurirčkove torbe z željo, da bi še mnogokrat potovala skozi naš kraj in spominjala pozne rodove na vojne dni.

M. KUŽNIK

NAGRAJENI PRISPEVEK

Županova mama:

„Najlepše je bilo, kadar so nas obiskali partizani...“

Stopala sem po stari, kolovozu podobni cesti. Nekoč je tod le voliček vlekel voz, danes pa po sicer še vedno slabi cesti pogumno skaklja »fičko«... Ustavila sem se na gričku, kjer leži pokopališče s cerkvijo. Pred menoj je kakor na dlan ležala vasica. Samo iz treh dimnikov se je kadilo, čeprav šteje zaselek sedem hiš. Vstopila sem v prvo hišo, tisto z visokimi vrati. Nad štedilnikom se je sklanjala moja babica in neutrudno pihala v žerjavico. Njen obraz je bil ožarjen od svetlobe... Priskočila sem ji na pomoč in kmalu je bilo vse nared. Potem sva sedli za mizo.

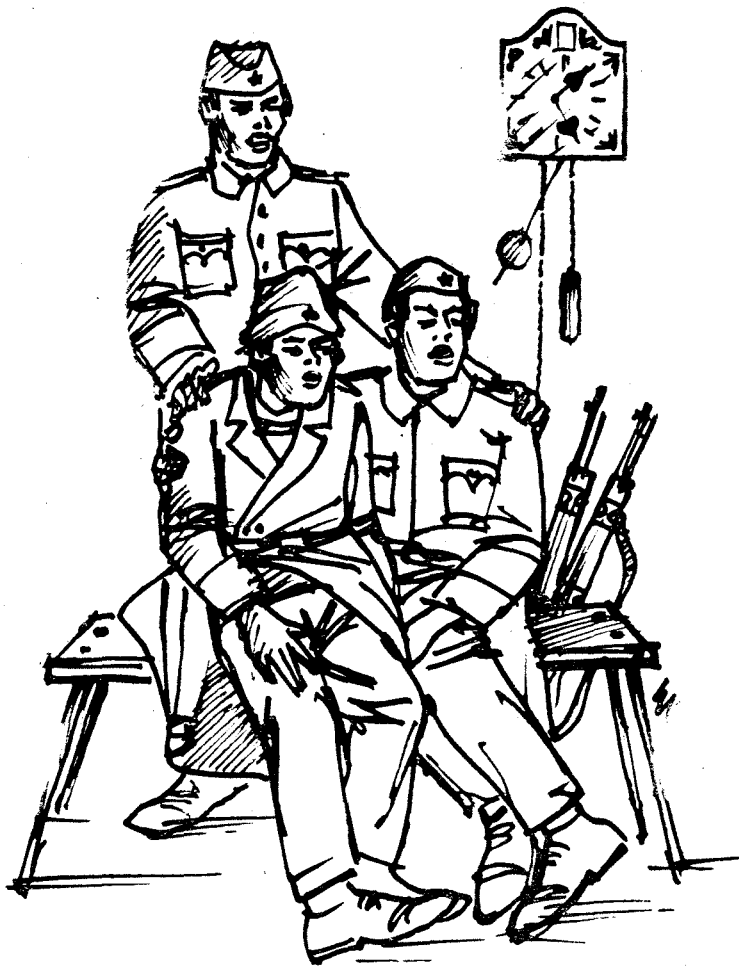
»Babica, povejte mi kaj o sebi in svojem življenju,« sem jo poprosila.

»Le kaj naj ti povem?« se je nasmehnila, pa vendar začela.

»Zapotok je bila ena izmed mnogih slovenskih vasic, ki so jih po prvi svetovni vojni priključili Italiji. Mi smo se težko prebijali skozi življenje, še posebno zato, ker smo ostali zvesti domovini. Imela sem sedem sinov in dve hčerki. Pet jih je bilo v Italiji pri vojaki, eden pa se je preživljal z gostilno. Doma sta ostali le hčerki in najmlajši sin. Ko so se začeli v naših gozdovih zbirati partizani, se jim je pridružil tudi on. Star je bil komaj petnajst let... Bilo mi je hudo! Tolžila me je misel, da se gre boriti za pravično stvar. Za najmlajšim so kmalu odšli tudi drugi. In hiša je ostala prazna in tiha.«

Nekoliko je postala, pogledala skozi okno v zvezdnato noč in nadaljevala:

»Najlepše je bilo, kadar so nas obiskali partizani. Vedno so povedali kaj novega; tudi kaj takega, da smo se od srca nasmehali. In kolikokrat smo peli pesmi, ki so bile samo naše! Nismo se

»NAJLEPŠE JE BILO, KADAR SO NAS OBISKALI PARTIZANI...«
Narisal: ERNEST KRNAIČ

bali oklopnih vozil, ki so bobnela po dolini, in ne sovražnika, ki se je plazil okoli naših domov. V bližini naše vasi je bila kurirska postaja P 25-B, ki smo jo vaščani oskrbovali s hrano; tudi partizanske brigade in bataljoni so se večkrat zadrževali tod.

Leta 1943 mi je umrla najmlajša hčerka Matilda... Potem je prišla kapitulacija Italije in z njo veselje. Vedeli smo, da bodo naši otroci lahko hodili v slovenske šole in kdo bi se tega ne veselil!

Vojne pa še ni bilo konec. Nemci so nas strahovali naprej. Toda proti narodu z velikim in pogumnim srcem so bili brez moči. Prišla je svoboda! Bila sem ena izmed tistih srečnih mater, ki je lahko objela vse svoje sinove.

Babica se je nasmehnila, jaz pa sem bila presenečena. Prosila sem jo, naj mi pripoveduje o sebi, ona pa je govorila o družini, vasi, partizanih... Da, da... to je prava partizanska mamica!

MILENA VELISČEK

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Po dolgem času se oglašam in izpolnujem obljubo. Napisala sem sestavek o babici. Priznam, da ni bilo lahko. Opisati življenjsko pot matere, ki je štirikrat starejša od mene; matere, ki ima za seboj nelahko življenjsko pot, je težavna naloga. Zdi se mi, da mi ni popolnoma uspelo. Prihodnjič... Ne, ne! Ne bom vam obljubljala in ne izdajala načrtov. Oglasila pa se bom gotovo! Še nekaj bi vas povprašala. Letos bom končala osemletko in zanima me, če se lahko prihodnje leto še oglašam. Zasledila sem namreč, da na naši strani objavljate tudi prispevke starejših. Mislim, da to ni prav. To je samo naša stran in je ne damo! Pristrčno vas pozdravljam in želim prijetne prvo-majске praznike, čeprav jih velikem kupu pisemc in prispevkov.

MILENA VELISČEK,
Šarfova 13,
p. Kobarid

Draga Milena!

Uspelo ti je. Čeprav je sestavek kratak in si ga posvetila pravzaprav svoji babici, se v njem zrcali podoba slovenskega naroda... Tega pa si v vaših zapiskih najbolj želim! Vidiš, kako bogata je lahko pot človeka, ki mu je življenje teklo v vasi sedmih hiš. Da, tak je bil naš narod v tistih dneh... Nesebičen in plemenit! Le kdo ti je povedal, da na naši strani objavljamo prispevke odraslih? Do danes se to ni zgodilo in, draga Milena, mladost se vendar ne sklene pri štirinajstih...

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana tovarišica Milena!

Po dolgem času se zopet oglašam. Upam, da niste predolgo čakali na obljubljeni prispevek in da ni predolg. Veste, mislila sem, da bo proslava malo prej, pa je bila šele na dan našega občinskega praznika. Skoraj bi se pozabil zahvaliti za poslani honorar, ki ga nisem pričakovala in me je zelo razveselil.

Lep pozdrav vsem!

ILONKA ČELHAR,
Prestranek 18,
p. Prestranek

Draga Ilonka!

Zaradi pomanjkanja prostora, aktualnosti drugih prispevkov in tedna dni premora v izhajanju »TV 15« bom moral tvojo »Pred šestindvajsetimi leti« objaviti v prihodnji številki. Ne zameri in potrpi.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA, ZATO
PISITE!

TE DNI

DEVETEGA MAJA JE LJUBLJANA NADVSE SVEČANO PROSLAVILA PETINDVAJSETLETNICO OSVOBODITVE. LETOSNJA OBLETNICA JE BILA SE POSEBEJ POSVEČENA ILEGALNI LJUBLJANI. MESTU Z BODEČO ŽICO IN PREPOLNEM TUJIH OKUPATORSKIH ČET, KI SE JE POD NAJTEŽJIMI POGOJI JUNAŠKO BORILO; MESTU, KI JE BILO TRDNJAVA V TRDNJAVI IN DRŽAVA V DRŽAVI SREDI OKUPIRANE SLOVENIJE IN EVROPE. DANES JE ILEGALNA BORBA LJUBLJANE V LETIH 1941-1945 POSTALA ZE LEGENDA IN DEL SLOVENSKE ZGODOVINE, SAJ JE BILO MED MINULO VOJNO MALO MEST, KI BI BILA V TISTIH USODNIH LETIH TAKO ORGANIZIRANA IN ENOTNA. BIL JE TO IZRAZ IZREDNE PATRIOTSKE ZAVESTI SLOVENSkih LJUDI, NJIHOVEGA POGUMA TER POZRTVOVALNOSTI... IN OB TEJ ZGODOVINSKI OBLETNICI JE MESTO LJUBLJANA PREJELO TUDI NAJVIŠJE PRIZNANJE ZA HRABROST — RED NARODNEGA HEROJA JUGOSLAVIJE!

Praznovanju prvega maja na rob

Zavedamo se dolga!

Dne 1. maja 1890 so stotisoči delavcev zapustili tovarne in demonstrirali. Tega dne so se po ulicah vseh večjih mest Evrope in Severne Amerike prvič v zgodovini človeštva zlele na isti dan reke delavcev. Sto tisoč jih je demonstriral v Parizu, petdeset tisoč v Marseillu, štirideset tisoč na Dunaju, 50.000 v Budimpešti...

Tako je bilo prvo praznovanje 1. maja, praznika delavcev.

Delavsko gibanje je naraščalo tudi v Sloveniji, seveda glede na število delavcev in razvitost industrije v tistih časih. Že prvo leto praznovanja mednarodnega praznika se je mnogo slovenskih delavcev priključilo naprednemu proletariatu vsega sveta. Čeprav je oblast pri nas proglasila praznovanje za nezakonito in so delavcem, ki bi se ga udeležili, grozili tudi z odpusti, so ga le- a vseeno praznovali.

Letos je poteklo natanko osemdeset let, kar so delavci šli prvič na ulice s transparenti, na katerih so bile zapisane njihove zahteve. Zahtevam po osemurnem delavniku in pravičnejšem plačilu so se kmalu zatem pridružile še politične zahteve, kajti delav-

stvo se je zavedalo, da brez političnih pravic tudi drugih ne bodo dosegli. Tako so se leta 1896 naši delavci združili v Jugoslovansko samostojno demokratsko stranko, ki je zajemala poleg vsega slovenskega ozemlja tudi Istro in Dalmacijo. Stranka je imela sicer napačno stališče do narodnosti, vendar je kljub temu opravila veliko delo. Organizirala je delavce, se borila za njihove pravice in jih vzpodbujala z izdajanjem lista »Rdeči prapor« in pozneje »Zarjek«.

Po prvi svetovni vojni so se leta 1919 socialdemokratske stranke združile v Socialistično delavsko stranko Jugoslavije, ki se je na drugem kongresu v Vukovaru preimenovala v Komunistično partijo Jugoslavije. Delavstvo se je vedno bolj krepilo in KPJ je postala za buržoazijo prava nevarnost. Prepovedali so jo! Toda s tem niso preprečili njene dejavnosti. »Obznana«, ki je komuniste proglasila za razbojnike, je uspela le v tem, da je prepovedala propagando, njihove časopise in organizacijo. Po »Obznani« je prišlo do dveh atentatov: na regenta Aleksandra in na notranjega ministra Draškovića. Prvi atentat

ni uspel, Draškovića smrt pa je imela za posledico Zakon o zaščiti države, ki je izšel 21. julija 1921 in s katerim je bila KPJ razpuščena ter prisiljena preiti v ilegalo.

Leta 1937 je prišel v CK KPJ tovariš Tito. Organizirali so ljudske fronte, v katere so se vključili široki sloji izkoriščenih množic. In tako se je pod vodstvom partije začel boj za svobodo, ki se je leta 1945 zmagovito končal!

Petinpetdeset let po manifestacijah, ki so prvič izrazile mednarodno delavsko solidarnost, je naš delavski razred dosegel svoj cilj. Jugoslavija je postala država delovnih ljudi ter simbol bratstva in enakosti. Na stotisoče žrtev je padlo za ta cilj, toda vreden ga je bil! Naš delavski razred je raztrgal kapitalistične okove, se uprl izkoriščanju in se postavil na lastne noge. Dokazal je, da zmore voditi ne le upore in stavke, temveč da zna ustvarjati tudi nove ekonomske in kulturne dobrine — začel je graditi nov svet.

In tudi prvega maja 1970 so zaplapolale na vseh hišah zastave, ki naj bi bile simbol ljubezni, enakopravnosti, bratstva, požrtvovalnosti, resnice, simbol socializma! Kajti delovni človek je postal samoupravljalec, ki se zaveda svojih pravic in ki mora izpolnjevati svoje dolžnosti, čeprav le-

te niso vedno lahke. Čeprav smo že veliko dosegli, je to vendarle šele začetek. Ponosni smo na doseženo, toda to še ne pomeni, da smo s tem tudi zadovoljni! Hočemo še več ter še bolje, in to želimo doseči sami. Zgodí se, da tu in tam opazimo socialne razlike, ki so marsikje preveč očitne. Izravnati želimo tudi te! Naše roke so nam jamstvo, da bodo načrti, ki smo si jih zastavili, pravočasno izvršeni. Dobro gmočno stanje nas več ne zadovoljuje! Mi mladi želimo dosegati svoje vzornike tudi ideološko saj je bil to končni cilj vzgoje, ki smo je bili deležni. To je vzgoje, katere namen je bil usposobiti miroljubne, resnicoljubne in dobre ljudi. Ne pozabite, da je bila mladina vedno med prvimi, ki so bili pripravljeni žrtvovati se za blaginjo drugih. Nekoč se je borila, danes in jutri pa bo v svojih razmišljanjih in akcijah oživljala ter negovala tradicije predvojnne revolucionarne dejavnosti, narodnoosvobodilnega boja in s tem ideale socializma. Vemo, da se bomo na tej poti srečavali z ovirami, na katere se moramo temeljito pripraviti. To nam bo uspelo z učenjem in delom! Vedite, da se v polni meri zavedamo, da dolgujemo naši socialistični družbi in tistim, ki so jo gradili do danes, mnogo, morda več kot bomo mogli kdajkoli povrniti...

ANTON KLEPEC

Okrogle in oglate

VRABCU MUHO, ORLU VSAJ ZAJ-CA! Tako je bilo, kar ljudje pomnijo. Zgodilo se je v Kraljevu, v podjetju AUTOTRANSPORT. Vsi delavci, ki so v tem podjetju zdržali najmanj po deset let, so bili obdarovani z ročnimi urami, pa ne vsi z — enakimi. »Majčken« razlika je le bila ... 18 delavcev je dobilo ure, ki so stale po 880 din, direktorjeva pa je stala približno samo petkrat več: 4250 din! Mogoče mu delajo jeziki krivico, mogoče znaša njegova delovna doba v podjetju — petdeset let ... Samoupravljalci že vedo!

VSE JE RELATIVNO ... Bekim Fehmiu se je nedavno vrnil iz Hollywooda malone prav tedaj, ko se je napotil tja junak beogradske TV-serije MUZIKANTI Janačko-Burduš. Bekim je prišel domov z namenom, da bi si malo odpočil, je rekel. Janačko pa se je napotil tja (v Hollywood), da bi si tam — malo odpočil, je izjavil. Vse kaže, da tako Bekim kakor Janačko bežita — vsak pred svojo publiko ...

MLADA MATI ISCE SLAVNEGA OČETA ... Dragan Džajić, kapitan Crvene zvezde je pred kratkim prejel pismo kaj nenavadne vsebine: Beograđanka, ki je rodila nezakonskega otroka, je zaprosila umenovanega nogometaša, ki ga osebno sploh ne pozna, naj postane — oče ... Prosilka mu zagotavlja, da mu za posvojenčak ne bo treba skrbeti. Mlada mamica ima eno samo željo: da bi njen sinček imel — slavnega očeta ... Bržkone bi bilo boljše, ko bi bila mlada mamica mislila na slavnega očeta — nekaj mesecev prej!

SLAVA SEM, SLAVA TJA — PLAČAJ, BRE! Znani beograđski igralec Bata Paskaljević, ki ga tudi pri nas poznamo iz televizijskih dram in komedij, si je pridobil v Beogradu že tako temeljit sloves jugoslovanskega Skota, da se lahko vozi v beograđskih tramvajih in avtobusih — brezplačno. Pa se je nedavno zgodilo, da ga je zalotil v tramvaju brez veljavne vozovnice — kontrolor ter ga, po kratkem postopku, oglobil z zneskom 500 starih din. Bata razkazuje znanec in prijatelj zeleni kazenski kupon in toži: »Očitno je, da kontrolor nima televizorja, ko je, meni nič, tebi nič, oglobil — mene ... Kaj ko bi Bata kupil brezobzirnemu kontrolorju televizor?!

UDARNA REKLAMA — V ZDA SE VEDA! Neka sodobna prodajalna v New Yorku je napovedala, da bodo od spomladi 1970. l. dalje enkrat tedensko stregle odjemalce — nage prodajalke ... Ker nam je vse, kar prihaja z one strani oceana, tako všeč, bi morali tudi v naših »boutique-ah«, »marketih«, »supermarketih«, »selfserviceih«, »snack barih« itd. vpeljati kaj podobnega in vso zadevo še zboljšati (da bi neži spol ne bil prikrajšan!) tako, da bi enkrat tedensko stregli odjemalce nagi pripadniki močnega spola ...

NORCEVE RESNICE ... Kralj Avgust Močni ni trpel nikakršnega ugovora. Le dvorni norec Fröhlich mu je smel včasih oporekati. Kralj je mislil, da bo njegovo kraljestvo tako veliko in močno, kakor je bila država Aleksandra Velikega. O svojih načrtih ni mnogo govoril, všeč pa mu je bilo, če ga je Fröhlich včasih imenoval: Aleksander. Nekdaj je norec izrekel to ime preveč porogljivo. Kralj je zagnal vanj težak kip. Ubil bi ga bil, ko se ne bi bil norec pravočasno umaknil. »Gospod,« mu je norec očital, »mar ne smejo več niti norci govoriti resnice?« Kralj se je le pomiril in ga vprašal: »Povej, norce, odkrito povedj, ali verjameš v našo veliko državo?« »Seveda verjamem, gospod! Saj sem vendar norec!«

Zgodovina vohunstva ZDA — raj za vohune

Prava vohunska organizacija v ZDA je nastala konec prejšnjega stoletja, ko so v kopenski vojski ustanovili Military Information Division in v mornarici Navy's Office of Intelligence. Dotlej je bila vohunska dejavnost v ZDA razdrobljena, priložnostna, posamična — razen Pinkertonove organizacije, ki je delovala za severnjake. Toda Allan Pinkerton je bil »zasebnik«, zaslovel je kot detektiv, ki je delal za železnico.

Po Pinkertonovem odstopu so stancvili vojaški informacijski urad (Bureau of Military Information), ki ga je vodil general George H. Sharpe. Njegov agent Lafayette Baker je zaslovel s tem da je kot fotograf hodil med južnjaki, slikal konfederacijske vojaške v ponosnih državah, pa tudi vojaške naprave, topove itd. Vendar je bilo tudi to delo neorganizirano, saj Baker ni imel nobene sodelavca. Ko so Bakerja poklicali na vodilni položaj National Detective Police, se je izkazalo, da ima o takšni organizaciji dokaj nejasne pojme. Tako njegovi ljudje niso mogli obvarovati predsednika Lincolna pred atentatom (14. aprila 1865).

Počasi se je obveščevalna služba le izoblikovala in po letu 1880 so vojaški in pomorski atašeji, ki so prihajali služiti v tujino, radovedno gledali okoli in zbirali koristne informacije. Toda življenje Military Information Division je bilo kratko: leta 1903 so ustanovili glavni štab kopenske vojske ter mu dodali tudi vohunsko organizacijo G-2x. Vojaška tajna služba ni imela veliko izkušenj in niti v prvi svetovni vojni si jih ni nabrala, zakaj ameriški delež v spopadu ni bil tolikšen, glavnino vohunskih podatkov pa so zbirali francoski in angleški tajni agenti.

Vendar pa so tedaj uporabili zelo zanesljiv in preprost sistem za prenos sporočil: za to so zaposlili dva Indijanca iz plemena Navaho. Jezik plemena Navaho ne pozna pisane oblike, razumejo pa ga samo pripadniki plemena. (Tako so si Američani včasih pomagali celo med drugo svetovno vojno.)

Vojaška tajna služba se je po vojni začela širiti in krepiti. G-2 je dobil še Corps of Intelligence Police (ki je po letu 1942 postal CIC — Counter Intelligence Corps) in v mornarici ONI (Office of Naval Intelligence).

Tajna služba je potem potrebovala organizem, ki bi zbiral ter ocenjeval politične in gospodarske informacije, prav tako pomembne kot vojaške. Predsednik Franklin Delano Roosevelt je sklenil, da brez takšnega organizma ne more biti učinkovite tajne vojaške službe, in v Washington je poklical polkovnika Williama J. Donovana.

Bilo je leta 1941, ko je v Evropi že dve leti divjala vojna, ko so bile ZDA še nevtralne, vendar je bilo ameriškim voditeljem jasno, da dolgo ne bodo mogle biti. Zato je bilo zelo pomembno imeti na razpolago organizem, kakršen je bil COI (Coordinator of Informations), ki ga je ustanovil Donovan. Po japonskem napadu na Pearl Harbour so COI preimenovali v OSS (Office of Strategic Service); naloga OSS ni bila samo zbirati in razčlenjevati strateške informacije, marveč tudi organizirati in izpolnjevati posebne naloge.

Ni šlo samo za to, da bi zbrali podatke o delovanju te in te tovarne, marveč je bilo treba pogrnati v zrak kakšen nasip, organizirati gverilsko enoto, iztiriti vlak, širiti vznemirljive novice v

General William J. Donovan (desno) leta 1945 v Burmi

zasedenem področju itd. Odprli so posebne šole za urjenje agentov: naučili so jih tako ravnati s strelivom kot juda.

OSS je deloval po vsem mestu. Ko se je že bližala zavezniška zmaga, so agenti OSS iskali umetnine, ki so jih bili nakradli nacisti, zbirali podatke o krajih, kamor so nacisti skrili dokumente, odkrivali so nacistične zločince ter jih naposled privedli pred sodišče.

Po koncu vojne so OSS razpustili, preostali pa sta le dve sekciji: sekcija za zbiranje informacij ter sekcija za analizo informacij. Sekciji sta bili v zelo težavnem položaju, zakaj ZDA so

se vedle zelo lahkomišelnosti: obnem z zmanjšanjem vojske so hoteli zmanjšati tudi tajno službo.

Šele pozneje, ko se je okrepi la moč ZSSR in socialističnega tabora, so se ZDA zagnale v organizacijo varnostne službe, pri čemer je prišlo tudi do takšnih izgrediv, kakršen je bil slov na čarovnice pod vodstvom zloglasnega senatorja McCarthyja. General Donovan je dal predsedniku Trumanu načrt za ustanovo, ki naj bi stalno delovala, ki naj bi bila podrejena vladi ter bi zbirala vojaške, politične, družbene in gospodarske informacije.

Kongres je sprejel zakon in leta 1947 se je z zakonom o nacionalni varnosti rodila CIA (Central Intelligence Agency — Osrednja obveščevalna služba), v kateri so pod enim vodstvom vse tajne dejavnosti. Večina nekdanje OSS je prišla v CIA, ki je podrejena edinole predsedniku ZDA in si je z leti pridobila moč, kakršne nima nobena tajna služba na svetu.

Čeprav so ZDA postale zelo sretne pri lovu na tuje skrivnosti, pa zelo slabo varujejo svoje skrivnosti. Nekdanji poljski vohun polkovnik Paweł Monar je zapisal: »Zelo lahko je biti vohun v državi, kakršna so ZDA. Zelo naivna dežela so, kadar gre za varovanje skrivnosti ... Ena izmed šibkih točk varnostnega sistema je prijateljska obsedenost Američanov. Najbolj si želijo, da bi ugajali drugim in da bi drugi ljudje imeli o njih lepo mnenje. Vsi Američani, ki sem jih poznal, so kar tekmovali v tem, da bi mi po krogliču pijače povedali tisto, česar niso zaupali niti svojim ženam.« Potemtakem so ZDA pravi raj za vohune.

Šibka točka ZDA je tudi lahkotnost, s katero širijo zaupne informacije. Milijone dolarjev zapravijo, da zvedo za načrte kakšnega tujega letala, medtem ko ameriške revije objavljajo podrobnosti o tehničnih izumih in drugih dosežkih, za katere bi druge dežele sicer pripravile velike denarje. (Nadaljevanje prihodnjico)

Vojni zločinci in Hitlerjev pilot

V Gradcu in Salzburgu sta trenutno v teku dva sodna procesa proti vojnima zločincema, večkratnim esesovskim morilcem. Nekdanji esesovec Anton Siller je služil v židovskem getu v Lwo-

vu in v delovnem taborišču Janovska na Poljskem. Obtožen je, da je streljal na skupino žensk in da je sodeloval pri ustrelitvi šestnajstih Židov, ki so jih umorili zaradi tega, ker so štirje Židi

pobegnili. Ze od leta 1933 je bil Siller pri esesovcih, toda danes se »ničesar več ne spominja«.

Na slično pozabljenost se izgovarja tudi nekdanji esesovski visoki oficir Karel Macher na procesu v Gradcu. Ze leta 1941 je vodil šolanje gestapovcev v Radomu, pozneje pa je bil vodja gestapa v Tomaszowu na Poljskem. Tam je zatiral odporniško gibanje in uničeval Žide. Ko so pri eni takih akcij aretirali in postrelili 200 intelektualcev je po Macherjevi izjavi prišlo do tega samo »po pomoti«. V obtožbi pa mu očitajo, da je ob prisotnosti neke kuhinjske pomočnice sam s pištolo ustrelil dve Židinki. Toda po njegovi izjavi bi to bilo »pod njegovo oficirsko častjo«.

Kot drugi obtoženi esesovci, tako prejemata tudi ta dva učinkovito pomoč »tovariške organizacije« nekdanjih esesovcev »salzburškega krožka«, o katerem smo že pisali.

Glede aktivnosti nekdanjih nacistov v Avstriji nam marsikaj pove tudi tole:

Malo mesto Feldbach na Štajerskem je bilo osvobodeno v začetku aprila 1945. Toda z napadom padalcev so nato v tem kraju za dva dni ponovno vzpostavili Hitlerjevsko oblast. Pred nekaj leti so pri Feldbachu postavili spomenik z orlom, v katerega krempljih manjka le še kljukasti križ. Na spomeniku pa je napis: »Tu so se leta 1945 borili nemški padalci, verni svoji prisegi in pokorščini do zapriseženih dolžnosti.«

Sedaj ob 25-letnici tega dogodka pa je za 16. in 17. maj v ta kraj povabljenih 800 padalcev iz ZR Nemčije na proslavo, na kateri so na programu parada, gošar na prostem in spominski govor osebnega Hitlerjevega pilota, generala Hansa Baura.

Ali bo avstrijska vlada dovolila to izzivanje?

JOHANN MULLER, DUNAJ

Zapiski z dveh skupščin

Sredi aprila sta se v Trzinu in Radovljici po dveh letih sestali občinski skupščini Zveze združenj borcev NOV. Na obeh je bila udeležba skoraj popolna, kar govori o veliki zavzetosti članstva do dela svoje organizacije.

Pokazalo se je, da je bila v preteklem razdobju skrb za članstvo zadovoljiva, saj je ostalo le malo takih, ki imajo neurejene osebne zadeve. To pa ne pomeni, da smo naredili prav vse in da delamo dovolj hitro.

V obeh občinah poklanjajo razvijanju tradicij NOV precejšen pomen. V Trzinu so postavili lep spomenik, ki stoji na ploščadi zraven novega paviljona. V njem so že začeli prirejati razstave, ko bo stavba dograjena, pa bodo imeli v njej razne prireditve. Tako bosta postala paviljon in z njim spomenik središče kulturnega življenja.

V radovljiški občini pa skrbijo za 130 spominskih obeležij. Največji spomenik je brez dvoma Begunje z Drago. Tam je več stavb in spomenikov, ki so urejene in spomeniki lepi, toda čimprej bo potrebno vse izpopolniti. Begunje so kraj, kamor prihaja na tisoče ljudi, vse skupaj pa moti bolnišnica. Sprva so rekli, da bo v Begunjah samo začasno, zdaj pa vse kaže, da bo še dolgo.

Predvsem zaradi prihodnjih rodov je važna naloga tudi pisanje zgodovine. Odbor ZRB tržiške občine je dosegel, da je občinska skupščina sprejela domičil za Koroški odred. Pripravljajo tudi

kroniko odreda. Radovljiška občinska skupščina pa je podelila domičil Jeseniško-bohinjskemu odredu (skupno z jeseniško) ter Gorenjskemu odredu. Kronika tega odreda je že napisana in pripravljena za tisk, kronika Gorenjskega odreda pa ima zamudo in bo treba pohiteti, za kar se je zavzel novi odbor te enote.

Poleg zgodovine vojaških enot pa bo treba v bližnji prihodnosti obdelati še kroniko terenskih organizacij. Ta naj bi bila zajeta v okvirih kronike Jeseniškega okrožja, ki je zajemalo ozemlje sedanje jeseniške in radovljiške občine. Podobno naj bi napisali tudi kroniko kranjskega okrožja, pod katerega je spadalo tudi območje tržiške občine.

Zgodovina ne trpi sedanjih občinskih meja, saj je bilo delovanje vseh naših ljudi povezano. Zlasti se s tem srečujejo tisti, ki rešujejo prošnje za priznanje udeležbe v NOV v delovno dobo. Zato občinski odbor ZRB podpira medobčinsko sodelovanje.

Velik pomen ima za gorenjske kot obmejne občine tudi sodelovanje s Koroško, zlasti z njenimi borci.

V obeh občinah kažeta občinski skupščini veliko razumevanje za sodelovanje z ZRB. Po drugi strani pa tudi člani ZRB delajo vsepovsod.

Obširna poročila občinskih odborov ZRB, temeljita in skrbno pripravljena, so dobili delegati že prej.

IVAN JAN

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana Beethovnova 10 kot glasilo ZRB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Pisk in čiščje: OGF »Delo« Ljubljana Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za iznemoštev stane 50 dinarjev — Naročnike pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10 poštni predal 598/XI ali na tekoči račun števil 301-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21 901, ajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo